અંદાજપત્ર પ્રકાશન નંબર ૫૪

ગુજરાત સરકાર

કામગીરી અંદાજપત્ર

વર્ષ :- ૨૦૨૩-૨૪

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ

પ્રસ્તાવના

૧. ગુજરાત સરકારે અંદાજપત્ર વિષયક સુધારાના એક ભાગ તરીકે કામગીરી અંદાજપત્ર પધ્ધતિ દાખલ કરી અમલમાં મુકવાનું સ્વીકારેલ છે. તદનુસાર વિભાગનુ સને : ૨૦૨૨-૨૩ના વર્ષનું સત્તરમું કામગીરી અંદાજપત્ર રજૂ કરવામાં આવે છે.

૨. વિભાગ દ્વારા તૈયાર કરેલ કામગીરી અંદાજપત્રઃ ૨૦૨૩-૨૪ ની પુસ્તિકામાં સરકારશ્રી તરફથી મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ દ્વારા શું આયોજન કરવામાં આવી રહ્યુ છે તેની અદ્યતન માહિતીનો સમાવેશ કરેલ છે. મહિલાઓ અને બાળકોના કલ્યાણ / ઉત્કર્ષ અર્થે, પ્રયોજન અર્થે કેટલા પ્રમાણમાં, કેવા અભિગમ અર્થે આયોજન કરવામાં આવી રહ્યુ છે. અને તે અંગે કેટલુ ખર્ચ કરવામાં આવી રહ્યુ છે, તે અંગેની અદ્યતન વિગતો/માહિતી, આ પુસ્તિકા સ્વરૂપે પ્રસિધ્ધ કરેલ છે, જે કામગીરી અંદાજપત્ર તૈયાર કરવા પાછળનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

૩. પરંપરાગત અંદાજપત્રમાં જેનો સમાવેશ ન કરવામાં આવેલ હોય તેવી નાણાકીય જોગાવાઇઓ સામે ભૌતિક સિધ્ધોને સાંકળી લેવાનું કાર્ય, “કામગીરી અંદાજપત્ર” નું છે. તેથી સનેઃ ૨૦૨૩-૨૪ના કામગીરી અંદાજપત્રમાં, જે કાર્ય માટે નાણાની માંગણી કરવામાં આવી હોય, તે હેતુઓ સિધ્ધ કરવા માટે કરવામાં આવેલી જોગવાઈઓ અને થયેલ કામગીરીનો અંદાજ કાઢવા માટેની પરિણામલક્ષી માહિતીનો સમાવેશ કરી, તે ઉદ્દેશ સિધ્ધ થાય તેવા પ્રયત્નો કરેલ છે.

૪. મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ હેઠળના ખાતાના વડાઓની કામગીરી, તૈયાર કરેલ યોજનાઓ, મંજુર થયેલ જોગવાઈઓ અને નાણાકીય જરૂરિયાત જુદા-જુદા પત્રકો સ્વરૂપમાં દર્શાવેલ છે. જેમાં સનેઃ ૨૦૨૩-૨૪ ના વર્ષની જોગવાઈઓનો સમાવેશ આ પુસ્તિકામાં કરવામાં આવેલ છે.

૫. સને ૨૦૨૩-૨૪ના વર્ષના અંદાજપત્રમાં, આ પૂરક પ્રકાશન તરીકે, મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ સંબંધિત કામગીરી અંદાજપત્રઃ ૨૦૨૩-૨૪ ગુજરાત વિધાનસભા સચિવાલય, ગાંધીનગર સમક્ષ રજૂ કર્યું છે.

કે કે નિરાલા

સચિવ

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગને લગતા હિસાબના સદરો

અનુક્રમ	માંગણી ક્રમાંક	મુખ્ય સદરો
૧	મહિલા અને બાલ વિકાસ વિભાગ	૨૨૫૧ – સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ.
૨	૧૦૬ – મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગને લગતુ અન્ય ખર્ચ.	૨૦૪૯ – વ્યાજની ચુકવણી ૨૨૩૫ – સામાજિક સુરક્ષા અને કલ્યાણ ૨૨૩૬ – પોષણ અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૪૨૩૫ – સામાજિક સુરક્ષા અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૪૨૩૬ – પોષણ અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૭૬૧૦ – સરકારી કર્મચારીઓ વગેરેને લોન.

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગને લગતી વાર્ષિક જોગવાઈઓ

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪

(રૂ. લાખમાં)

અનુક્રમ	વિગત	રકમ
(૧)	(૨)	(૩)
૧	સચિવશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ (ખુદ), બ્લોક નં.૯/૮, સચિવાલય, ગાંધીનગર.	૪૮૧.૪૦
૨	નિયામકશ્રી (આઇ.સી.ડી.એસ.), કમિશનરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, બ્લોક નં. ૨૦, ડૉ.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર	૩૭૬૮૮૭.૧૫
૩	નિયામકશ્રી (મહિલા કલ્યાણ), કમિશનરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, બ્લોક નં. ૨૦, ડૉ.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર	૨૨૪૮૬૧.૩૨
૪	સભ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય મહિલા આયોગ, બ્લોક નં. ૪, ડૉ.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર	૭૭૨.૩૯
૫	મેનેજીંગ ડિરેક્ટરશ્રી, ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લિ., બ્લોક નં. ૮/૯, ઉદ્યોગ ભવન, ગાંધીનગર	૧૩૦૦.૫
૬	સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય સમાજ કલ્યાણ બોર્ડ, અશોકનગર સોસાયટી, સરખેજ, અમદાવાદ.	૧૨૭.૧
૭	નિયામકશ્રી, જેન્ડર રીસોર્સ બ્લોક નં.૮/૮, ઉદ્યોગ ભવન, ગાંધીનગર	૩૧૯.૦૦
૮	ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન	૧૬૪૫.૬૦
	કુલ-	૬૦૬૩૯૪.૪૬

કામગીરી અંદાજપત્ર : ૨૦૨૩-૨૪

અનુક્રમણિકા

અનુક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નંબર
(૧)	(૨)	(3)
૧	સચિવશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ (ખુદ), બ્લોક નં.૯/૮, સચિવાલય, ગાંધીનગર.	૬ – ૧૪
૨	નિયામકશ્રી (આઇ.સી.ડી.એસ.), કમિશનરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, બ્લોક નં. – ૨૦, ડૉ.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર	૧૫ – ૨૯
૩	નિયામકશ્રી (મહિલા કલ્યાણ), કમિશનરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, બ્લોક નં. ૨૦, ડૉ.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર	૩૦ – ૪૦
૪	મેનેજીંગ ડિરેક્ટરશ્રી, ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લિ., બ્લોક નં. ૮/૯, ઉદ્યોગ ભવન, ગાંધીનગર	૪૧ – ૪૪
૫	સભ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય મહિલા આયોગ, બ્લોક નં. ૪, ડૉ.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર	૪૫ – ૪૬
૬	નિયામકશ્રી, જેન્ડર રીસોર્સ બ્લોક નં. ૮/૮, ઉદ્યોગ ભવન, ગાંધીનગર	૪૭

કામગીરી અંદાજપત્ર :

૨૦૨૩-૨૦૨૪

મહિલા અને બાળ

વિકાસ વિભાગ (ખુદ),ગાંધીનગર.

.

<u>મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ (ખુદ)</u>

<u>પ્રસ્તાવના</u>

૧.કામગીરી:- સરકારશ્રીના સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા.૩૧/૧૨/૨૦૦૧ના જાહેરનામા અનુસાર મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગના નામાભિધાન સાથે નવા વિભાગની રચના કરવામાં આવેલ છે. કામગીરી અંદાજપત્ર પ્રકાશનમાં મહિલાઓ અને બાળકોના કલ્યાણ સંબંધિત બાબતોનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. આ વિભાગને સરકારી કામકાજના નિયમો હેઠળ સુપ્રત કરાયેલ વિષયો પરિશિષ્ટ-કમાં દર્શાવેલ છે. આ વિભાગ દ્વારા મહિલા અને બાળકોના કલ્યાણ માટે નિતિનું ઘડતર કરવામાં આવે છે. તેમજ આ બધી કામગીરી માટે ઘડવામાં આવેલ નીતિના અમલ પરત્વે દેખરેખ રાખવામાં આવે છે. વર્ષ-૨૦૦૧ મહિલા સશકિતકરણ તરીકે ઉજવવાની ભારત સરકારની જાહેરાત અન્વયે મહિલાઓ તથા બાળકોના સુગ્રથિત વિકાસ સાધવાના હેતુથી રાજય સરકારે પરિશિષ્ટ-ક માં દર્શાવેલ વિષયો સાથે નવા મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગની રચના કરવાની સાથોસાથ, છ વર્ષથી નીચેના વય જુથના બાળકો તથા સગર્ભા સ્ત્રીઓ અને ધાત્રી માતાઓ માટેનો પોષક આહાર કાર્યક્રમ પણ તેની સાથે સાંકળી લીધેલ છે.

૨. વહીવટી માળખું:-

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગના વહીવટી માળખાની વિગત, પરિશિષ્ટ-ખ માં દર્શાવેલ છે. વિભાગના વડા તરીકે સચિવ છે. તેમજ ચાર નાયબ સચિવ, ચાર ઉપ સચિવ તેમને મદદ કરે છે. કામગીરીના વિષયો જુદી-જુદી શાખાઓમાં વહેંચવામાં આવેલા છે. જેમાં સેકશન અધિકારીઓ (વર્ગ-૨) અને સાથી કર્મચારીઓનો સમાવેશ થાય છે.

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગના નિયંત્રણ હેઠળ પરિશિષ્ટ-ખમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે-૦૬ ખાતાના વડાઓ છે. જેમાં (૧) નિયામકશ્રી (આઇસીડીએસ), (૨) નિયામકશ્રી(મહિલા કલ્યાણ), (૩) મેનેજિંગ ડિરેકટર, ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લિ., (૪) સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજય સમાજ કલ્યાણ બોર્ડ, (૫) નિયામકશ્રી, જેન્ડર રિસોર્સ સેન્ટર અને (૬) સભ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગનો સમાવેશ થાય છે. આ ખાતાના વડાઓ મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગે ઘડેલ નીતિનિયમો અને યોજનાઓના અમલ પરત્વે તેમને સુપ્રત કરાયેલ સત્તાઓની મર્યાદામાં રહીને અમલ બજવણી કરે છે.

૩. નિરીક્ષણ:-

સરકારે નિયત કરેલ ધોરણ અનુસાર આ વિભાગ સંબંધિત ખાતાના વડાની કચેરીઓનું નિરીક્ષણ હાથ ધરે છે. નિરીક્ષણ દરમિયાન નિયમોનુસારની કોઇ ખામી ધ્યાન ઉપર આવે તો તે સુધારવા માટે માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે.

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ સાથો સાથ સામાન્ય વહીવટ વિભાગના આયોજન પ્રભાગે નિયત કર્યા પ્રમાણે યોજનાકીય માહિતી રાખે છે. તથા ખાતાના વડા હેઠળ આવરી લેવાયેલી આયોજનની બાબતોની સમીક્ષા કરે છે. ખાતાના વડાઓના ખર્ચ ઉપર નિયંત્રણ માટે નિયમિત રીતે બેઠક ગોઠવવામાં આવે છે અને ખર્ચ અંગેની સમીક્ષા પણ કરવામાં આવે છે. આ બેઠક સચિવશ્રીની સીધી દેખરેખ હેઠળ ગોઠવવામાં આવે છે.

ગુજરાત સરકારના કામકાજના નિયમો

<u>પરિશિષ્ટ-ક</u>

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગને ફાળવેલા વિષયો

૧. પોષક આહાર કાર્યક્રમ,

૨. અનૈતિક વેપાર નિયંત્રણ અધિનિયમ-૧૯૮૬,

3. ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લી.,

૪. મહિલાઓને સમર્થ બનાવવા માટેના સંગઠનોને નાણાંકીય સહાય,

૫. મહિલાઓને સમર્થ બનાવવા માટે દસ્તાવેજીકરણ અને હિમાયત,

૬. કેન્દ્રિય અને રાજય કલ્યાણ બોર્ડની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલી તમામ બાબતો,

૭. દહેજ પ્રતિબંધક અધિનિયમ, ૧૯૬૧,

૮. ઘરેલુ હિંસા અધિનિયમ-૨૦૦૫ પારિવારિક હિંસા સામે સ્ત્રીઓના રક્ષણ બાબતનો અધિનિયમ,

૯. મહિલા અને બાળ કલ્યાણ અને અન્ય વિભાગોમાં ચાલતી મહિલા અને બાળ કલ્યાણની પ્રવૃત્તિઓનું સંકલન,

૧૦.મહિલા અને બાળકો સાથે અનૈતિક વ્યવહાર સંદર્ભે ભારત સરકાર તથા અન્ય સંસ્થાઓ સાથેનો પત્ર વ્યવહાર,

૧૧. મહિલા અને બાળકોને લગતી પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન, સંશોધન, મુલ્યાંકન, નિયમન, પરિયોજના તૈયાર કરવી, તાલીમ અને આંકડાકીય માહિતી,

૧૨. યુનાઇટેડ નેશન્સ ચિલ્ડ્રન ઇમરજન્સી ફંડ(યુનિસેફ) તથા તેના જેવી મહિલા અને બાળ કલ્યાણના સંદર્ભમાં કામ કરતી સંસ્થાઓ સાથેનો પત્ર વ્યવહાર,

૧૩. રાજય મહિલા આયોગને લગતી કામગીરી,

૧૪. બાલિકા સમૃધ્ધિ યોજના,

૧૫. મહિલાઓની જાતિય સતામણી-કામકાજના સ્થળે મહિલાઓની જાતિય સતામણી(નિવારણ, પ્રતિબંધ અને ફરિયાદ નિવારણ)અધિનિયમ ૨૦૧૩,

૧૬. સ્વયંસિધ્ધા યોજના,

૧૭. વિધવાઓના પેન્શનને લગતી કામગીરી,

૧૮. (૧)(સામાન્ય વહીવટ વિભગને ફાળવેલ વિષયોમાં નોંધ નંબર-૪૫ હેઠળ આવી જતી હોઈ, તે સિવાયના) વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળના તમામ રાજયપત્રિત અધિકારીઓ અને બિન રાજયપત્રિત સરકારી કર્મચારીઓની નિમણુંકો, પદનિયુકિતઓ, બદલીઓ, બઢતીઓ, વર્તણુંક, રજા મંજુરી, પેન્શન અંગેની તમામ બાબતો, (૨) વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળની સચિવાલય સંવર્ગની વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ ના અધિકારીઓને પેન્શન મંજુર કરવાને લગતી તમામ બાબતો, (૩) વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળના સચિવાલય સંવર્ગના વર્ગ-૨ ના અધિકારીઓના સંબંધમાં : રજા મંજુર કરવી અને ગુજરાત રાજય સેવા(શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ-૬ ના અનુક્રમાંકો ૧ થી ૨ માં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણે શિક્ષા કરવા અને સદરહું નિયમ-૬ ના અનુક્રમાંકો ૩ થી ૮ માં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણે શિક્ષા કરવા માટેની શિસ્તભંગની કાર્યવાહી શરૂ કરવાને લગતી તમામ બાબતો.(સા.વ.વિ. હેઠળની નોંધ નંબર-૪૫ પણ જુઓ)

૧૯. રાજયના હેતુઓ માટે સરકારમાં નિહીત થયેલા કે સરકારના કબજા હેઠળના અને મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગને સોંપાયેલા કામ, જમીન અને મકાનો.

૨૦. આ સુચિમાં કોઇપણ બાબતના હેતુ માટે તપાસ અને આંકડા.

૨૧. કોઇ કોર્ટમાં લેવાતી ફી સિવાય આ સુચિમાંની કોઇ પણ બાબતો માટેની ફી.

<u>**પરિશિષ્ટ-ખ**</u>

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ

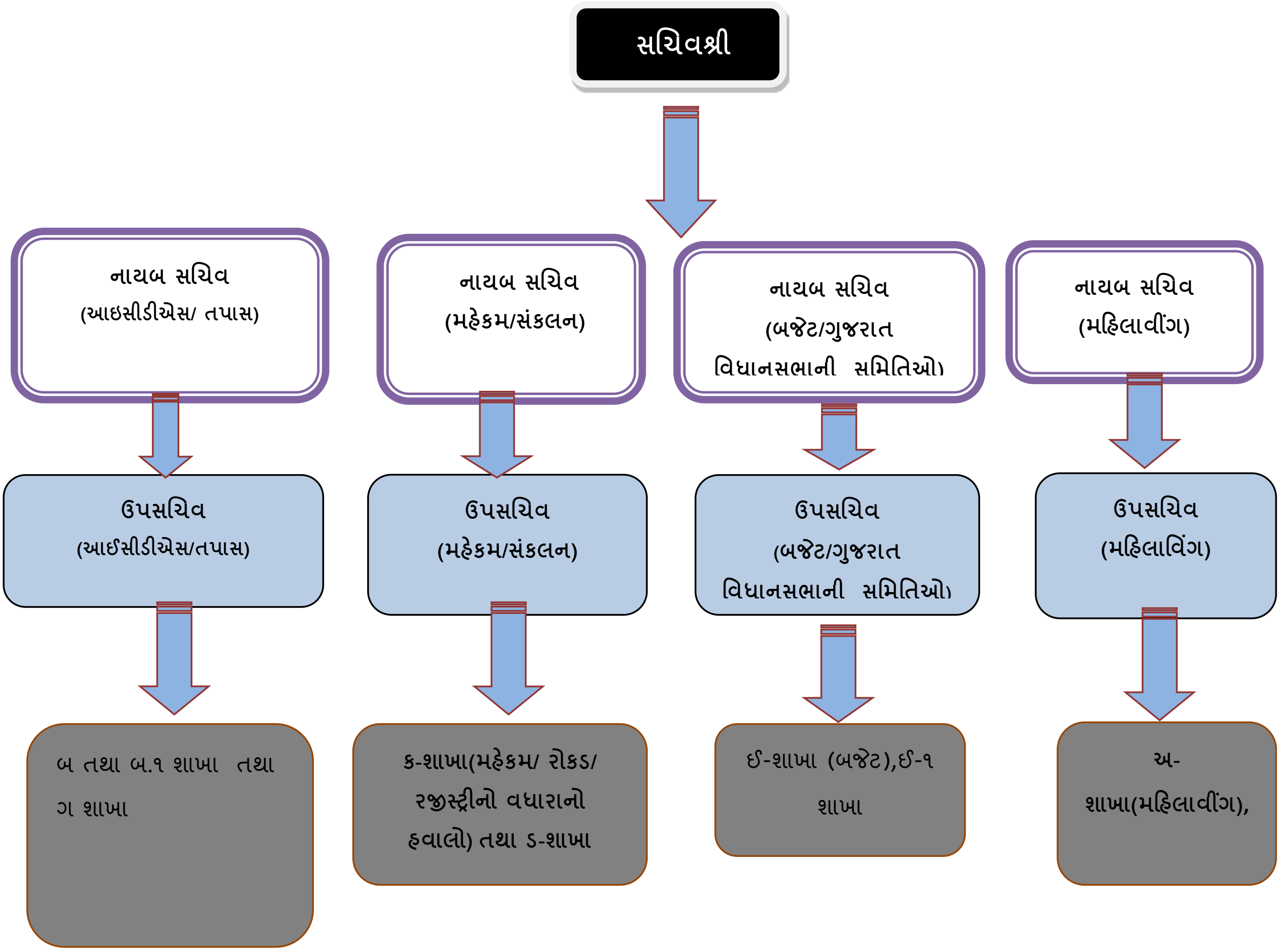

<u>ખાતાના વડાઓ</u>

(૧) નિયામકશ્રી (આઇસીડીએસ), કમિશ્નરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, બ્લોક નં.૨૦, ડૉ. જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.

(૨) નિયામકશ્રી(મહિલા કલ્યાણ), કમિશ્નરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, બ્લોક નં.૨૦, ડૉ. જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.

(૩) મેનેજિંગ ડિરેકટર, ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લિ., ઉદ્યોગ ભવન, બ્લોક નં.૮/૯મો માળ, ગાંધીનગર.

(૪) સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજય સમાજ કલ્યાણ બોર્ડ, ૨૧, અશોકનગર સોસાયટી, પાલડી ભઠ્ઠા પાસે, અમદાવાદ.

(૫) નિયામકશ્રી, જેન્ડર રિસોર્સ સેન્ટર, ઉદ્યોગ ભવન, બ્લોક નં.૮/૮મો માળ, ગાંધીનગર.

(૬) સભ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગ, બ્લોક નં.૪/૧લો માળ, ડૉ. જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.

ભાગ-૪

નાણાકીય જોગવાઇની સમજુતી.

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ તરફથી સીધી રીતે કોઇ વિકાસલક્ષી કાર્ય કરવાના થતા નથી. પરંતુ આ અંગેની નીતિના અમલ ઉપર દેખરેખ રાખવાની કામગીરી હોય છે. આથી મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ માટે ૨૨૫૧, સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ (અ) ૦૯૦ - સચિવાલય હેઠળની મંજુર થયેલ ગ્રાન્ટનો ઉપયોગ કર્મચારી વર્ગના પગાર અને ભથ્થા માટે કરવામાં આવેલ છે.

પે-મેટ્રીક્ષનુ લેવલ	પે-મેટ્રીક્ષના અનુરૂપ લેવલમાં લઘુત્તમ પગાર	ફીક્સ પગાર (રૂ.)	મંજુર થયેલ મહેકમ				કુલ સંખ્યા
			વર્ગ-૧	વર્ગ-૨	વર્ગ-૩	વર્ગ-૪	
૧૪૪૨૦૦-૨૧૮૨૦૦	૧૪૪૨૦૦	-	૧	-	-	-	૧
૭૮૮૦૦-૨૦૯૨૦૦	૭૮૮૦૦	-	૪	-	-	-	૪
૫૬૧૦૦-૧૭૭૫૦૦	૫૬૧૦૦	-	૪	-	-	-	૪
૪૪૯૦૦-૧૪૨૪૦૦	૪૪૯૦૦	-	-	૧૦	-	-	૧૦
૩૯૯૦૦-૧૨૬૬૦૦	૩૯૯૦૦	-	-	-	૬	-	૬
ના.સે.અ. ફિકસ	-	૩૮૦૯૦	-	-	૧૮	-	૧૮
ઓ.આસી. ફિકસ	-	૧૯૯૫૦	-	-	૯	-	૯
૧૯૯૦૦-૬૩૨૦૦	૧૯૯૦૦	-	-	-	૧	-	૧
૧૫૦૦૦-૪૭૬૦૦	૧૫૦૦૦	-	-	-	-	૧	૧
૧૪૮૦૦-૪૭૧૦૦	૧૪૮૦૦	-	-	-	-	૧	૧
લીગલ કન્સલ્ટન્ટ (ફીકસ)	-	૬૦,૦૦૦	-	-	૧	-	૧
ડ્રાઇવર (આઉટ સોર્સિંગ)	-	-	-	-	૨	-	૨
વર્ગ-૪, રોજમદાર	માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા ચૂકવવામાં આવે છે (કુલ-૭ રોજમદાર પટાવાળા)					૭	૭
કુલ સંખ્યા	-	-	૯	૧૦	૩૭	૯	૬૫

સને ૨૦૨૨-૨૩ના વર્ષ દરમિયાન મહેસુલ સદરે નીચે મુજબની જોગવાઇ કરવામાં આવેલ હતી.

(રૂ.લાખમાં)

ક્રમાંક	વિગત	૨૦૨૨-૨૩ની જોગવાઇ	
		મહેસૂલ	કુલ
૧	૨	૩	૫
૧	માંગણી ક્રમાંક: ૧૦૫ મુખ્ય સદર: ૨૨૫૧ સચિવાલય, સામાજિક સેવાઓ	**૪૩૬.૪૧**	**૪૩૬.૪૧**

વિભાગ ખુદ દ્વારા સીધી રીતે કોઇ વિકાસલક્ષી કાર્ય કરવાના થતાં નથી. ઉપર મુજબ થયેલ મહેસુલ સદરની જોગવાઇમાંથી કર્મચારીઓના પગાર, ભથ્થાં, કચેરી ખર્ચ, ફર્નિચરની ખરીદી તથા અન્ય પરચુરણ ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત સરકારની કોમ્પ્યુટરાઇઝેશનની નીતિના અમલના સંદર્ભમાં વિભાગના કોમ્પ્યુટરાઇઝેશન વિશે આયોજન હેઠળની ગ્રાન્ટમાંથી વર્ષ દરમ્યાન વિભાગ તેમજ વિભાગ હેઠળના ખાતાના વડાની કચેરી માટે કોમ્પ્યુટર હાર્ડવેરની ખરીદી તેમજ તેને સંલગ્ન ખરીદીઓ જેવી કે, કાગળો, કાર્ટ્રીઝ, પેન ડ્રાઇવ, સીડી વગેરેમાં ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે.

કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિ વર્ગીકરણ નાણાંકીય જરૂરિયાત

માંગણી ક્રમાંક: ૧૦૫ મુખ્ય સદર: ૨૨૫૧ સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ (રૂ.લાખમાં)

ક્રમાંક	વિગત	૨૦૨૩-૨૪ની જોગવાઇ	
		મહેસૂલ	કુલ
૧	૨	૩	૪
૧	માંગણી ક્રમાંક: ૧૦૫ મુખ્ય સદર: ૨૨૫૧ સચિવાલય, સામાજિક સેવાઓ	૪૭૯.૪૦	૪૭૯.૪૦

કામગીરી અંદાજપત્ર

૨૦૨૩-૨૦૨૪

કમિશ્નરશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસ,

ગાંધીનગર

નિયામકશ્રી (આઈ.સી.ડી.એસ.),

સંકલિત બાળ વિકાસ યોજના (પોષક આહાર)

પ્રસ્તાવના

રાજયમાં સૌપ્રથમ ૧૯૭૫માં છોટાઉદેપુર ખાતે આ યોજનાની શરૂઆત થયેલ હતી, ત્યારબાદ તબક્કાવાર સમગ્ર રાજયમાં આ કાર્યક્રમ અમલી બનેલ છે.

પૂરક પોષણ કાર્યક્રમ

પોષણ કાર્યક્રમ એ રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય નીતિનો એક ભાગ છે. સંકલિત બાળ વિકાસ સેવા યોજના હેઠળ વિવિધ સેવાનું પેકેજ પુરૂ પાડવામાં આવે છે. સંકલિત બાળ વિકાસ સેવા યોજનાએ લાભાર્થીલક્ષી પોષણ કાર્યક્રમ છે. સમાજના ૬ માસથી ૬ વર્ષ સુધીની વયના બાળકો તથા સગર્ભા/ધાત્રી માતાઓમાં પ્રવર્તતા કુપોષણને નિવારવા માટે રાજય સરકાર દ્વારા આ ઉણપ દૂર કરવા માટે પોષણ કાર્યક્રમનું આયોજન તથા અમલીકરણ કરવામાં આવે છે. આ કાર્યક્રમ હેઠળ ૬ માસ થી ૬ વર્ષની વયના સામાન્ય વજનવાળા બાળકો અને ઓછા વજનવાળા બાળકોને ૫૦૦ કેલેરી અને ૧૨ થી ૧૫ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવો પોષણયુક્ત આહાર આપવામાં આવે છે. અને અતિ ઓછા વજનવાળા બાળકોને ૮૦૦ કિલો કેલેરી અને ૨૦ થી ૨૫ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવો પોષણયુક્ત આહાર આપવામાં આવે છે, જયારે સગર્ભા-ધાત્રી માતા અને કિશોરીઓને આ યોજના હેઠળ ૬૦૦ કિલો કેલેરી અને ૧૮ થી ૨૦ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવો પોષણયુકત આહાર આપવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ (૧) ૬ માસ થી ૬ વર્ષના બાળકો અને સગર્ભા/ધાત્રી માતાઓને પૂરકપોષણ (૨) પૂર્વ પ્રાથમિક શિક્ષણ (૩) રોગ પ્રતિકારક રસીઓ (૪) આરોગ્ય તપાસ (૫) રેફરલ સેવાઓ (૬) આરોગ્ય અને પોષણ વિષયક શિક્ષણની સેવાઓ આપવામાં આવે છે. આ કાર્યક્રમ હેઠળ મુખ્યત્વે બાળ વિકાસ યોજના અમલમાં છે.

રાજયમાં સૌ પ્રથમ ૧૯૭૫માં છોટાઉદેપુર ખાતે આ યોજના હેઠળ ઘટક મંજુર કરવામાં આવેલ. ત્યારબાદ ઘટકોમાં ક્રમશ વધારો થયેલ છે. ૩૧મી ડિસેમ્બર-૨૦૧૭ સુધીમાં ૫૩,૦૨૯ આંગણવાડી કેન્દ્રો અને ૩૩૬ સંકલિત બાળ વિકાસ સેવા ઘટકો મંજુર કરવામાં આવ્યા છે. કુલ ૩૩૬ ઘટકો પૈકી ૮૩ ઘટકો આદિજાતિ વિસ્તારોમાં અને ૨૩ ઘટકો શહેરી અને ગ્રામ્યના વિસ્તારોમાં ૨૩૦ ઘટકો મંજૂર કરવામાં આવેલ છે. ડિસેમ્બર ૨૦૨૨ અંતિત ૪૨૬ ઘટકો અને ૫૩,૦૨૯ આંગણવાડી કેન્દ્રો કાર્યાન્વિત છે. જેમાં ૪૫.૫૭ લાખ લાભાર્થીઓને (ડિસેમ્બર-૨૦૨૨ અંતિત) આવરી લેવામાં આવ્યા છે.

<u>આ યોજનાના મુખ્ય હેતુઓ નીચે મુજબ છે.</u>

૧. ૦ થી ૬ વર્ષના બાળકોનું પોષણ અને આરોગ્ય સ્તર સુધારવું.

૨. બાળકોના શારીરીક, માનસિક અને સામાજિક વિકાસનો પાયો નાખવો.

૩. બાળ મૃત્યુ, બાળરોગ અને કુપોષણ તથા અધવચ્ચે શાળા છોડી જવાનું પ્રમાણ ઘટાડવું.

૪. બાળ વિકાસને વેગ આપવા માટે વિવિધ ખાતા અને વિભાગ વચ્ચે કાર્યક્રમના અમલ માટે અસરકારક સંકલન કરવું.

૫. પોષણ અને આરોગ્ય અંગેના વ્યવિસ્થત શિક્ષણ દ્વારા બાળકના પોષણ અને આરોગ્ય અંગેની સામાન્ય કાળજી રાખવા માતાઓની કાર્યક્ષમતા સુધારવી.

રાજ્ય સરકાર આયોજિત ૨૦ મુદ્દા કાર્યક્રમ હેઠળ પોષણ કાર્યક્રમને આવરી લેવામાં આવેલ છે તેમજ દર માસે આ કાર્યક્રમ હેઠળ થયેલ સિધ્ધિની સમીક્ષા કરવામાં આવે છે. ૨૦ મુદ્દા કાર્યક્રમ હેઠળ સને ૨૦૨૨-૨૩ ના વર્ષે ભારત સરકારે આપેલ લક્ષ્યાંક સામે ડિસેમ્બર-૨૦૨૨ અંતિત સિધ્ધિ નીચે પ્રમાણે છે:

વિગત	**લક્ષ્યાંક**	**સિધ્ધિ**	**સિધ્ધિ ટકામાં**
ઘટકો	૪૨૬	૪૨૬	૧૦૦.૦૦ ટકા
આંગણવાડીઓ	૫૩૦૨૯	૫૩૦૨૯	૧૦૦.૦૦ ટકા
લાભાર્થીઓ	૪૯.૪૭ લાખ	૪૫.૫૭ લાખ	૯૨.૧૦%

૩૧ મી ડિસેમ્બર-૨૨ ના અંત સુધીમાં ૫૩,૦૨૯ આંગણવાડીઓ કાર્યાન્વિત છે તથા ૩૩૬ સંકલિત બાળ વિકાસ સેવા ઘટકો મંજુર કરવામાં આવ્યા છે. કુલ ૪૨૬ ઘટકો પૈકી ૧૦૬ ઘટકો આદિજાતિ વિસ્તારોમાં અને ૩૮ ઘટકો શહેરી અને ૨૮૨ ઘટકો ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં સ્થાપવામાં આવ્યા છે અને આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં ૪૫.૫૭ લાખ લાભાર્થીઓને પુરક પોષણ માટે આવરી લેવામાં આવ્યા છે.

<u>પૂરક પોષણ માટેના દૈનિક ખર્ચ મર્યાદા અને કેલરી-પ્રોટીનની માત્રાના ધોરણો નીચે મુજબ છે.</u>

(૧) ૬ માસથી ૬ વર્ષના સામાન્ય વજનવાળા બાળકોનેપ્રતિ લાભાર્થી પ્રતિદિવસ રૂ. ૮.૦૦ ના ખર્ચની મર્યાદામાં ૫૦૦ કિલો કેલરી અને ૧૦-૧૨ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તે મુજબ પૂરક પોષણ આપવામાં આવે છે. જેમાં ૫૦% કેન્દ્ર સરકારના અને ૫૦% રાજ્ય સરકારના હિસ્સા મુજબ રૂ. ૪.૦૦ રાજ્ય સરકાર દ્વારા અને રૂ. ૪.૦૦ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ખર્ચ કરવાનો રહેશે.

(૨) ૬ માસથી ૬ વર્ષના અતિ ઓછા વજનવાળા બાળકોને પ્રતિ દિન પ્રતિ લાભાર્થી રૂ. ૧૨/- ની મર્યાદામાં ૮૦૦ કિલો કેલરી અને ૨૦-૨૫ ગ્રામ પ્રોટીન આપવામાં આવે છે. પુરક પોષણ યોજના માટે ૫૦%-૫૦% શેરીંગ પેટર્ન પ્રમાણે રૂ. ૬/- રાજ્ય સરકાર દ્વારા અને રૂ. ૬/- કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ખર્ચ કરવાનો રહેશે.

(૩) સગર્ભા અને ધાત્રી માતા માટે પ્રતિદિન પ્રતિ લાભાર્થી રૂ. ૯.૫૦ ની મર્યાદામાં ૧૮-૨૦ ગ્રામ પ્રોટીન અને ૬૦૦ કિલો કેલરી મળી રહે તે મુજબ પૂરક-પોષણ આપવામાં આવે છે. પૂરક પોષણ યોજના માટે ૫૦% -૫૦% શેરીંગ પેટર્ન પ્રમાણે રૂ. ૪.૭૫ રાજ્ય સરકાર દ્વારા અને રૂ. ૪.૭૫ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ખર્ચ કરવાનો રહેશે.

આ યોજના માટે નીચે જણાવેલ અમલીકરણ ઢાંચો અસ્તિત્વમાં છે.

અમલીકરણનો ઢાંચો

આ કાર્યક્રમ નીચેના અમલીકરણના ઢાંચામાં રહીને પંચાયત અને આરોગ્યના કર્મચારીઓ દ્વારા

તેઓની દેખરેખ હેઠળ ચલાવવામાં આવે છે.

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ, ગાંધીનગર

કમિશનરશ્રી/નિયામકશ્રી, મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી, ગાંધીનગર

પ્રોગ્રામ ઓફીસરની કચેરી/સંબંધિત જિલ્લા પંચાયત, જિલ્લા વિકાસ અધિકારીશ્રી મ્યુનિ.કોર્પોરેશન/મ્યુ.કમિશ્નરશ્રીની કચેરી

સંકલિત બાળ વિકાસ અધિકારીની કચેરી – સંબંધિત તાલુકા પંચાયત/ સંબંધિત મ્યુ. કોર્પોરેશન- સ્વૈચ્છિક સંસ્થા- સંબંધિત મ્યુ. કમિશનરશ્રી - સંકલિત બાળ વિકાસ અધિકારીશ્રી – તાલુકા વિકાસ અધિકારીશ્રી - મુખ્ય સેવિકાઓ - પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્રના તબીબી અધિકારીશ્રીઓ

સ્થાનિક કક્ષાની નંદઘર (આંગણવાડીઓ) - નંદઘર વર્કર – હેલ્પર - સુપરવાઇઝર-ફીમેલ હેલ્થ વર્કર

વિભાગ-૨

પોષણ કાર્યક્રમ હેઠળ છેલ્લા ચૌદવર્ષ દરમ્યાન ફાળવવામાં આવેલ ભૌતિક લક્ષ્યાંક સામે થયેલ પ્રગતિ નીચે મુજબ છે.

અનુક્રમ	વર્ષ	ભૌતિક લાભાર્થી લક્ષ્યાંક અને સિધ્ધિ		
		લાભાર્થી લક્ષ્યાંક	લાભાર્થી સિધ્ધિ	લાભાર્થી સિધ્ધિ ટકામાં
૧	૨૦૦૭-૦૮	૩૬૦૦૦૦૦	૨૪૫૩૧૩૬	૬૮.૧૪
૨	૨૦૦૮-૦૯	૩૬૦૦૦૦૦	૩૨૧૬૨૧૪	૮૯.૩૪
૩	૨૦૦૯-૧૦	૪૦૦૦૦૦૦	૩૫૧૭૩૯૦	૮૭.૯૩
૪	૨૦૧૦-૧૧	૪૪૫૦૦૦૦	૪૫૭૮૭૮૩	૧૦૨.૮૯
૫	૨૦૧૧-૧૨	૪૪૫૦૦૦૦	૪૮૩૪૮૫૦	૧૦૮.૬૨
૬	૨૦૧૨-૧૩	૪૪૫૦૦૦૦	૪૪૦૨૮૩૭	૯૮.૯૪
૭	૨૦૧૩-૧૪	૪૪૫૦૦૦૦	૪૯૨૬૩૭૪	૧૧૦.૦૮
૮	૨૦૧૪-૧૫	૪૪૫૦૦૦૦	૪૬૫૫૦૦૦	૧૦૦.૦૦
૯	૨૦૧૫-૧૬	૪૪૫૫૦૦૦	૪૪૭૬૦૦૦	૧૦૦.૦૦
૧૦	૨૦૧૬-૧૭	૪૪૫૫૦૦૦	૪૪૬૧૦૦૦	૧૦૨.૩૮
૧૧	૨૦૧૭-૧૮	૬૩૪૭૮૨૫	૪૮૬૧૬૪૩	૭૬.૫૯
૧૨	૨૦૧૮-૧૯	૬૪૫૪૦૫૦	૫૨૦૬૨૨૯	૮૦.૬૦
૧૩	૨૦૧૯-૨૦	૫૮૩૨૯૩૨	૫૦૮૬૬૯૦	૮૭.૨૧
૧૪	૨૦૨૦-૨૧	૫૭૩૬૧૧૧	૫૨૭૫૬૦૨	૯૧.૯૭
૧૫	૨૦૨૧-૨૨	૫૪૩૬૦૫૬	૫૩૩૧૫૪૩	૯૮.૦૮
૧૬	૨૦૨૨-૨૩	૩૮૬૪૮૩૩	૩૬૭૯૦૭૮	૯૫.૧૯

વિભાગ-૩

મહત્વના કાર્યક્રમ પરત્વે કામગીરી સમીક્ષા

પૂરક પોષણ કાર્યક્રમ :-

પોષણ કાર્યક્રમ એ રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય નીતિનો એક ભાગ છે. સંકલિત બાળ વિકાસ સેવા યોજના હેઠળ વિવિધ સેવાનું પેકેજ પુરૂ પાડવામાં આવે છે. સંકલિત બાળ વિકાસ સેવા યોજના એ લાભાર્થીલક્ષી પોષણ કાર્યક્રમ છે. સમાજના ૬ માસથી ૬ વર્ષ સુધીની વયના બાળકો તથા સગર્ભા/ધાત્રી માતાઓમાં પ્રવર્તતા કુપોષણને નિવારવા માટે રાજય સરકાર દ્વારા આ ઉણપ દૂર કરવા માટે પોષણ કાર્યક્રમનું આયોજન તથા અમલીકરણ કરવામાં આવે છે. આ કાર્યક્રમ હેઠળ ૬ માસ થી ૬ વર્ષની વયના સામાન્ય વજનવાળા બાળકો અને ઓછા વજનવાળા બાળકોને ૫૦૦ કેલેરી અને ૧૨ થી ૧૫ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવો પોષણયુક્ત આહાર આપવામાં આવે છે. અને અતિ ઓછા વજનવાળા બાળકોને ૮૦૦ કિલો કેલેરી અને ૨૦ થી ૨૫ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવો પોષણયુક્ત આહાર આપવામાં આવે છે, જયારે સગર્ભા-ધાત્રી માતા અને કિશોરીઓને આયોજના હેઠળ ૬૦૦ કિલો કેલેરી અને ૧૮ થી ૨૦ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવો પોષણયુકત આહાર આપવામાં આવે છે.

રાજ્ય સરકાર દ્વારા તા.૦૧/૦૪/૨૦૧૩ થી પૂરક પોષણ યોજના માટે પુનઃસુધારેલ દર નીચે મુજબ નક્કી કરેલ છે જે તમામ જિલ્લાઓમાં અમલમાં મૂકાયેલ છે.

લાભાર્થી વર્ગ	સુધારેલ દર (પ્રતિ લાભાર્થી પ્રતિ દિન)	કેલેરી (કિલો કેલેરી)	પ્રોટીન (ગ્રામ)
બાળકો (૬ માસ થી ૭૨ માસ)	રૂ ૮.૦૦	૫૦૦	૧૨-૧૫
અતિ ઓછા વજનવાળા બાળકો (૬ માસથી ૭૨ માસ)	રૂ ૧૨.૦૦	૮૦૦	૨૦-૨૫
સગર્ભા-ધાત્રી માતા અને કિશોરીઓ	રૂ ૯.૫૦	૬૦૦	૧૮-૨૦

પૂરક પોષણ કાર્યક્રમ હેઠળ અમલી યોજનાઓ :

૧ .બાળકો માટે ગરમ ભોજન અને ફળ-:

આંગણવાડીમાં આવતા ૩ વર્ષથી ૬ વર્ષના તમામ બાળકોને સવારે ગરમ નાસ્તો અને બપોરનું એક સમયનું ગરમ ભોજન તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે. ભારત સરકારની માર્ગદર્શક સુચનાઓ તેમજ NFSAએક્ટને ધ્યાને લેતા આંગણવાડીમાં આવતા ૩ થી ૬ વર્ષના તમામ બાળકોને સવાર અને બપોરના ગરમ ભોજન માંથી ૫૦૦ કિલો કેલરી અને ૧૨-૧૫ પ્રોટીન મળી રહે તે મુજબ તેઓ માટે પૌષ્ટિક મેનુ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. આ સાથે આ બાળકોને અઠવાડીયામાં ૨ દિવસ ફળ આપવામાં આવે છે.

૨. ટેકહોમ રેશન :-

સંકલિત બાળ વિકાસ યોજના હેઠળ ૬ માસથી ૩ વર્ષ સુધીના તમામ બાળકો, ૩ વર્ષથી ૬ વર્ષના અતિ ઓછા વજનવાળા બાળકો, સગર્ભા સ્ત્રીઓ, ધાત્રી માતાઓ અને કિશોરી લાભાર્થીઓને પૂરક પોષણ આહાર તરીકે બાલશકિત, માતૃશકિત અને પૂર્ણાશકિત ટેક હોમ રેશન(THR) તરીકે આપવામાં આવે છે. હાલમાં ટેક હોમ રેશનના ઉત્પાદન અને વિતરણની વ્યવસ્થા ગુજરાત કોઓપરેટીવ મિલ્ક માર્કેટિંગ ફેડરેશન (GCMMF)મારફતે કરવામાં આવેલ છે,. જેમાં લાભાર્થીને નિર્ધારીત પ્રોટીન, કેલરી અને માઇક્રોન્યુટ્રીશન મળી રહે તે રીતે તૈયાર કરવામાં આવેલ છે, જે નીચે મુજબ છે

- **બાલશકિત** -:૬ માસથી ૩ વર્ષના વય જૂથના બાળકોનું પોષણસ્તર ઉચું લાવવા માટે વિશેષ પૂરક આહાર “બાલશક્તિ” તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે .આ માટે સામાન્ય વજનવાળા ૬ માસ થી ૩ વર્ષના બાળકો કે જેમને ૫૦૦ કિલો.કેલરી અને ૧૦-૧૨ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તે માટે બાલશકિતના ૫૦૦ ગ્રામના ૦૭ પેકેટ, તેમજ અતિ ઓછા વજનવાળા ૬ માસથી ૩ વર્ષના બાળકોને ૮૦૦ કિલો કેલરી અને ૨૦-૨૫ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તે બાળકોને ૫૦૦ ગ્રામના ૧૦ પેકેટ અને ૩ વર્ષથી ૬ વર્ષના અતિઓછા વજનવાળા બાળકોને ૫૦૦ ગ્રામના ૦૪ પેકેટ ટેક હોમ રેશન આપવામાં આવે છે .
- **માતૃશકિત** -:પૂરક પોષણ યોજના હેઠળ સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓને ૬૦૦ કિલો કેલરી અને ૧૮-૨૦ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવા પોષણયુક્ત આહાર ટેકહોમ રેશન તરીકે આપવામાં આવે છે. સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓને માતૃશકિતના ૧ કિ.ગ્રાના ૪ પેકેટ ટેકહોમ રેશન તરીકે આપવામાં આવે છે.
- **પૂર્ણાશકિત** -: પૂરક પોષણ યોજના હેઠળ કિશોરીઓને ૬૦૦ કિલો કેલરી અને ૧૮-૨૦ ગ્રામ પ્રોટીન મળી રહે તેવા પોષણયુક્ત આહાર ટેકહોમ રેશન તરીકે આપવામાં આવે છે .કિશોરીઓને પુર્ણાશક્તિના ૧ કિ.ગ્રાના ૪ પેકેટ ટેક હોમ રાશન તરીકે આપવામાં આવે છે.

હાલમાં તમામ જિલ્લામાં ટેક હોમ રેશનના ઉત્પાદન અને વિતરણની વ્યવસ્થા GCMMF મારફતે તમામ ઘટકોમાં કરવામાં આવેલ છે. જે અન્વયે ડિસેમ્બર-૨૦૨૨ અંતિત અંદાજીત કુલ ૨૨,૨૭,૧૭૮ લાભાર્થીઓને ટેકહોમ રેશન હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ છે .

૩ .દૂધ સંજીવની યોજના -:

રાજયના ૨૦ આદિજાતિ જિલ્લાઓના ૧૦૬ આદિજાતિ ઘટકોમાં અને ૨૮ વિકાસશીલ ઘટકોમાં દુધ સંજીવની યોજના અમલમાં છે. આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં આવતા ૬ માસ થી ૬ વર્ષના બાળકોને અઠવાડીયામાં ૫ દિવસ ૧૦૦ મી.લી .પેશ્ચુરાઇઝડ ફલેવર્ડ ફોર્ટીફાઇડ દૂધ આપવામાં આવે છે અને સગર્ભા, ધાત્રી માતાઓને અઠવાડીયામાં ૨ દિવસ ૨૦૦ મી.લી પેશ્ચુરાઇઝડ ફલેવર્ડ ફોર્ટીફાઇડ દૂધ આપવામાં આવે છે .જેમાં વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ દરમ્યાન અંદાજીત કુલ ૧૨,૯૨,૪૮૯ લાભાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવેલ.

૪.પોષણસુધા યોજના :-

સ્ત્રીના જીવનમાં સગર્ભા અને ધાત્રી અવસ્થા ખુબ મહ્ત્વપુર્ણ છે. આ અવસ્થા દરમિયાન માતાઓને ગર્ભમાં રહેલ શીશુ અને સ્તનપાન કરાવવા માટે વધુ પ્રમાણમાં પોષણની જરૂરીયાત રહે છે. જેને ધ્યાને લેતા, ગુજરાત સરકાર દ્વારા વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ થી પ્રાયોગિક ધોરણે રાજ્ય બજેટમાં પાંચ જિલ્લાઓના ૬ તાલુકાઓમાં પોષણ સુધા યોજના (સ્પોટ ફીડીંગ પ્રોગ્રામ) શરૂ કરવામાં આવેલ છે. સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓમાં પાંડુરોગમાં ઘટાડો તેમજ તેઓની પોષણ સ્થિતિ અને પ્રસૂતિના પરિણામોમાં સુધારો લાવવાનો છે. જેમાં તમામ સગર્ભા અને ધાત્રીમાતાઓને આંગણવાડી કેન્દ્ર ઉપર જ રોજ એક વખત સંપુર્ણ ભોજન આપવામાં આવે છે તથા તેની સાથે સાથે આઇ.એફ.એ અને કેલ્શિયમની ગોળી પણ આપવામાં આવે છે. જેના ૨૦૨૨-૨૩ દરમ્યાન અંદાજીત કુલ ૧,૫૮,૩૨૫ લાભાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવેલ.

૫. ઇડલી કુકર, સ્ટવ, ગેસકનેકશન વગેરે સુવિધાઓ :-

સુપ્રીમ કોર્ટની સુચનાઓ મુજબ બાળકોને અને માતાઓને તાજો રાંધેલો ખોરાક દરરોજ પુરો પાડવાનો થાય છે અને આ સુવિધા વર્ષના ૩૦૦ દિવસ દરમ્યાન પ્રાપ્ત કરવાની છે. પુરકપોષણ તૈયાર કરવા માટે હાલ બળતણમાં લાકડા અથવા કેરોસીનનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. પરંતુ જો લાકડાં અને કેરોસીનના બદલે ગેસ કનેકશન આપવામાં આવે અને ગેસ અને કુકરથી જો રાંધવાની પ્રક્રિયા કરવામાં આવે તો બળતણ તેમજ રાંધવાના સમયમાં કરકસર થાય એમ જણાયેલ છે. જે જગ્યા ઉપર પ્રાયોગિક ધોરણે ગેસ કનેકશનથી રાંધવાનું કામ કરવામાં આવે તો ૨૦% જેવો બળતણનો ખર્ચ બચત થયેલ તેમ જોવા મળેલ છે.

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં ગેસ કનેકશન, ગેસ સ્ટવ અને ઇડલીકુકર પુરા પાડવા માટે રૂ. ૧ લાખની ટોકન જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે. તેમજ ૫૩૦૨૯ મંજુર પૈકી કાર્યાન્વિત આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં ગેસ રીફીલીંગ માટે આંગણવાડી કેન્દ્ર દીઠ રૂ. ૯૫૦ /- લેખે કુલ રૂ. ૧૫૨૫.૨૫/- લાખ જેટલો ખર્ચ થવા સંભવ છે.

૬. મુખ્યમંત્રી માતૃશક્તિ યોજના :

પ્રથમ વખત સગર્ભાવસ્થાની નોંધણીથી સંભવીત પ્રસુતિની તારીખ સુધી તેમજ પ્રથમ બાળકના જન્મથી ૨ વર્ષ સુધીના બાળકની માતાની આંગણવાડીમાં નોંધણી ફરજીયાત, આધારકાર્ડ ટેકો આઈડી સાથે લીંક હોવું જોઈએ. વર્ષ-૨૦૨૨-૨૩ થી રાજ્યના તમામ જિલ્લાઓના આંગણવાડી કેન્દ્રમાં પ્રથમ વખત સગર્ભાવસ્થાની નોંધણીથી સંભવીત પ્રસુતિની તારીખ સુધી તેમજ પ્રથમ બાળકના જન્મથી ૨ વર્ષ સુધીના બાળકની માતાઓને દર માસે એકસ્ટ્રા રો રેશનમાં ૧ કિલો તુવેરદાળ , ૨ કિલો ચણા. ૧ કિલો ફોર્ટિફાઈડ સીંગતેલ આપવામાં આવે છે. જેના ૨૦૨૨-૨૩ દરમ્યાન અંદાજીત કુલ ૪,૧૬,૦૬૦ લાભાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવેલ છે.

૭. અન્ય મુખ્ય યોજનાઓની વિગતો:-

૭.૧ નવા નંદઘર બાંધકામ:- રાજ્યમાં આંગણવાડી કેન્દ્રોને નંદઘર નામ આપવામાં આવેલ છે ગુજરાત રાજયમાં મંજુર થયેલ કુલ ૫૩૦૨૯ આંગણવાડી કેન્દ્રો પૈકીની તમામ આંગણવાડીઓ કાર્યાન્વિત છે. રાજયમાં ૪૨૪૨૧ આંગણવાડી કેન્દ્રો પોતાના મકાનમાં બેસે છે અને ૧૦૬૦૮ આંગણવાડી કેન્દ્રો ભાડાના તથા અન્ય મકાનમાં કાર્યરત છે .સને ૨૦૨૩-૨૪ માં કેન્દ્ર સરકાર અને રાજ્ય સરકારના સંયુક્ત ફાળાથી મનરેગા યોજના હેઠળ ૧૫૦ "નંદઘર" બનાવવાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે .જેમાં ભારત સરકારશ્રીની નવી ગાઇડલાઇન મુજબ એક મકાનની યુનિટ કોસ્ટ કુલ રૂ. ૧૨.૦૦ લાખ નિયત કરવામાં આવેલ છે. સને ૨૦૨૩-૨૪ માં રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૨૦૦૦" નંદઘર "બનાવવાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે .જેમાં કુલ રૂ .૧૨.૦૦ લાખની યુનિટ કોસ્ટ પ્રમાણે રૂ .૮.૦૦ લાખ મનરેગા યોજના હેઠળ અને રૂ .૪.૦૦ લાખ ૧૦૦ %રાજ્ય સરકાર દ્વારા ફાળવવા માટે નિયત કરેલ છે .જે અન્વયે સન ૨૦૨૩-૨૪ ના બજેટમાં રૂ .૧૩૮૦૦.૦૦ લાખની નવી બાબત તરીકે જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.

સને ૨૦૨૩-૨૪ માં રાજય સરકારના ૧૦૦% ફાળાથી નગરપાલિકા તેમજ મહાનગરપાલિકા વિસ્તારમાં આંગણવાડી કેંદ્રોના બાંધકામ માટે પ્રતિ આંગણવાડી દીઠ રૂ. ૧૨.૦૦ લાખ મુજબ કુલ ૧૦૦ "નંદઘર" માટે રૂ. ૧૨૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ નવી બાબત તરીકે કરવામાં આવેલ છે.

૭.૨ સેજા કચેરી બાંધકામ-

ગુજરાત રાજયમાં આવેલ દરેક તાલુકાના દરેક ઘટકમાં ૨૫ આંગણવાડી કેંદ્રોને ધ્યાનમાં રાખી સેકટર કચેરી બનાવવામાં આવે છે. સદર સેકટરમાં ફરજ બજાવતી મુખ્ય સેવિકાએ તેઓના તાબા હેઠળની આંગણવાડી કેંદ્રોની મુલ્યાંકન કામગીરી, વહીવટી, યોજનાકીય તથા હિસાબી કામગીરી કરવાની રહે છે, સેકટરના લગત તમામ રેકર્ડ, રજીસ્ટરો વિગેરે માટેની જાળવણી કરવાની રહે છે. આ મકાન બાંધકામનું અંદાજીત ક્ષેત્રફળ ૬૮.૭૭ ચો.મી. થાય છે. જેમાં મુખ્ય સેવિકાની બેઠક વ્યવસ્થા, મિટીંગ હોલ, શૌચાલયની સુવિધા વિગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

આ અંગે સરકારશ્રીના એસ.ઓ.આર.મુજબ અંદાજીત યુનિટ કોસ્ટ રૂ. ૧૨.૩૭ લાખ નિયત કરવામાં આવેલ છે. આમ સને ૨૦૨૩-૨૪ માટે રાજયમાં ૫ સેકટર કચેરી માટે રૂ. ૬૧.૮૫ લાખની બજેટ જોગવાઇ નવી બાબત તરીકે જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.

૭.3 આઇસીડીએસ તાલીમ કાર્યક્રમ -:

- ૩૪૨૮ આંગણવાડી તેડાગરની બહેનોની રસોઇ તાલીમ માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં ચાલુ બાબતની કુલ રૂ. ૨૦.૨૩ લાખની (૧૦૦% સ્ટેટ બર્ડન) જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.
- રાજયમાં ૯૫૫૯ આંગણવાડી કાર્યકર બહેનોને શિશુ અને નાના બાળકોની ખોરાક પ્રથાની તાલીમ (IYCF) માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ચાલુ બાબતની રૂ. ૨૬૩.૧૧ લાખની(સ્ટેટ બર્ડન) જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.
- રાજય માંથી ૧૦૦ આંગણવાડી કાર્યકર બહેનો માટે ડૉ.બાબા સાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી દ્વારા CCCD કોર્સ માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં ચાલુ બાબતની રૂ. ૧.૦૦ લાખની(૧૦૦% સ્ટેટ બર્ડન) જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે. જેથી કરીને આંગણવાડી કાર્યકર બહેનો વધુ સારી રીતે બાળ વિકાસ અને પોષણની માહિતી મેળવી શકે.
- વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ચાલુ બાબતની કુલ ૧૫,૫૧૫ મુખ્ય સેવિકા, આંગણવાડી કાર્યકર અને આંગણવાડી તેડાગરને રીફ્રેશર તાલીમ આપવા માટે કુલ રૂ. ૫૨૫.૬૨ લાખની (૧૦૦% સ્ટેટ બર્ડન) જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.
- રાજય સરકાર દ્વારા રૂ. ૧૦૦૦.૦૦ લાખનું બજેટ ચાલુ બાબત તરીકે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માટે આઇ.ઇ.સી. પ્રવૃતિઓ માટે જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે. આ બજેટ જોગવાઇનો ઉપયોગ લોકોમાં જનજાગૃતિ રાજ્ય અને જીલ્લામાં કરવાની કામગીરી માસ મિડિયા, પ્રિન્ટ મિડિયા, સોશિયલ મિડિયા અને આઇ.ઇ.સી. મટીરીયલના માધ્યમોથી કરવામાં આવશે.

૭.૪ રીવાઇઝ સ્કીમ ફોર એડોલેશન્ટ ગર્લ્સ –(SAG):-

- એપ્રીલ – ૨૦૨૩ થી રેવાઇઝ સ્કીમ ફોર એડોલશન્ટ ગર્લ્સ – SAG (રાજ્યના ૨ એસ્પીરેશનલ જિલ્લા) દાહોદ અને નર્મદા માંથી ૧૪ અને ૧૮ વર્ષની શાળાએ જતી અને ન જતી કિશોરીઓ માટે રિવાઇઝ્ડ એસ.એ.જી. યોજના અમલમાં આવશે. આ યોજના હેઠળ પોષણ અને બિન પોષણ સેવાઓ આપવામાં અવશે. પુરક પોષણ સેવામાં વાર્ષિક ૩૦૦ દિવસ માટે રૂ. ૯.૫/- લેખે કિશોરીઓને પુરક પોષણ આપવામાં આવે છે. જેમાં ભારત સરકાર અને ગુજરાત સરકારનો ફાળો ૫૦:૫૦ મુજબ રહેશે. બિન પોષણ સેવાઓ અન્ય વિભાગ સાથે સંકલન કરી આપવામાં આવશે.
- નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ૯૬ ટ્રાયબલ સદરે ૫૦% કેન્દ્રનો ફાળો રૂ. ૧૪૭૬.૯૪ લાખ તથા ૫૦% સ્ટેટનો ફાળો મંજુર થયેલ છે. આમ, ‘સ્કીમ ફોર એડોલસન્ટ ગર્લ્સ હેઠળ કુલ રૂ. ૨૯૫૩.૮૮ લાખની જોગવાઈ સૂચવવામાં આવેલ છે.

૭.૫ પુર્ણા યોજના:-

એપ્રિલ–૨૦૧૮ થી રાજયના તમામ ૩૩ જીલ્લા અને ૬ કોર્પોરેશન વિસ્તારમાં ૧૫ થી ૧૮ વર્ષની તમામ કિશોરીઓ (શાળા એ જતી તેમજ ન જતી) માટે પૂર્ણા યોજના અમલમાં છે. પૂર્ણા યોજના ૧૦૦% રાજય પુરસ્કૃત યોજના છે. આ યોજના હેઠળ પોષણ અને બિન-પોષણ સેવાઓ આપવામાં આવે છે. પુરક પોષણ સેવામાં વાર્ષિક ૩૦૦ દિવસ માટે રૂ.૯.૫/- લેખે કિશોરીઓને પુરક પોષણ આપવામાં આવે છે. બિન-પોષણ સેવામાં પ્રતિ આંગણવાડી દીઠ પ્રતિ ચોથા મંગળવારે પૂર્ણા દિવસની ઉજવણી માટે રૂ.૧૪૦/- લેખે જોગવાઇ કરવામાં આવે છે, જે અંતર્ગત વ્યવસાયિક તાલીમ, જીવન કૌશલ્ય તાલીમ તેમજ જાહેર સ્થળોની મુલાકાત જેવી સેવાઓ આપવામાં આવે છે. પૂર્ણા યોજનાના યોગ્ય મોનીટરીંગ માટે પૂર્ણા માનવબળની ભરતી કરવામાં આવેલ છે.

નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં "પૂર્ણા યોજના" હેઠળ કુલ રૂ. ૩૯૮૮૨.૮૮ લાખની જોગવાઇ સુચવવામાં આવેલ છે.

૮. માતા યશોદા એવોર્ડ

આંગણવાડી કાર્યકર અને તેડાગર બહેનોની શ્રેષ્ઠ કામગીરી માટે "માતા યશોદા એવોર્ડ"

આંગણવાડી કાર્યકર અને તેડાગરની શ્રેષ્ઠ કામગીરીને બિરદાવવાના આશયથી માતા યશોદા એવોર્ડની યોજના રાજ્ય સરકારના મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગના તા. ૨૫/૭/૨૦૦૭ ના ઠરાવથી અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ કાર્યરત આંગણવાડી કેન્દ્રો પરના માનદ કાર્યકર અને તેડાગર આ યોજનાના લાભાર્થી અને તંત્ર વચ્ચેની કડી છે. આ માનદ કાર્યકરોની સેવાઓને વધુ સુદ્રઢ બનાવવા અને વધુ કાર્યદક્ષતાથી સેવાઓ પુરી પાડે તે માટે તેઓને પ્રોત્સાહન પુરૂ પાડવાના આશયથી રાજ્ય સરકાર તરફથી માતા યશોદા એવોર્ડ આપવામાં આવે છે. તા.૧૯/૦૮/૨૦૨૦ ના મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગના ઠરાવ મુજબ માતા યશોદા એવોર્ડ અંતર્ગત મુખ્ય સેવિકાને રાજ્ય કક્ષાના એવોર્ડ માટે મુખ્ય સેવિકાને રૂ. ૬૧૦૦૦/, આંગણવાડી કાર્યકરને રૂ. ૫૧૦૦૦/- અને આંગણવાડી તેડાગરને રૂ. ૩૧૦૦૦/-, જિલ્લા/મહાનગરપાલિકા કક્ષાના એવોર્ડ માટે મુખ્ય સેવિકાને રૂ. ૪૧૦૦૦/-, આંગણવાડી કાર્યકરને રૂ. ૩૧૦૦૦/-, અને આંગણવાડી તેડાગરને રૂ. ૨૧૦૦૦/- તેમજ જિલ્લા/મહાનગરપાલિકાના ઘટક કક્ષાના એવોર્ડ માટે આંગણવાડી કાર્યકરને રૂ. ૨૧૦૦૦/- અને આંગણવાડી તેડાગરને રૂ. ૧૧૦૦૦/- આપવામાં આવે છે. અને પાત્રતા ધરાવવા અંગેના નિયત માપદંડો નીચે મુજબ છે.

માતા યશોદા એવાર્ડ માટે કામગીરીના માપ દંડો

- આંગણવાડી કેન્દ્રના લાભાર્થીઓની નોંધણી
- પુરક પોષણ હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ લાભાર્થી
- લાભાર્થીઓને આપવામાં આવેલઆરોગ્ય સબંધિત સેવાઓ
- ગ્રોથ મોનીટરીંગ
- રેકંડ રજીસ્ટર તેમજ અન્ય ખાધ્ય સામગ્રીની જાળવણી

- આંગણવાડી કેન્દ્રમાં લાભાર્થીઓનેઅનુરૂપ મહત્વના દિવસ અને સપ્તાહની ઉજાવણી
- લોક સહકાર
- આઇ.સી.ડી.એસ.ને સબંધિત અન્ય યોજનાઓના અમલીકરણ બાબત
- પૂર્વ પ્રાથમિક શિક્ષણ અભ્યાસક્રમનું મુલાકાત દરમ્યાન મોનીટરીંગ તેમજ પૂર્વ પ્રાથમિક શિક્ષણ કીટના ઉપયોગ અંગે મુલાકાત દરમ્યાન માર્ગદર્શન
- ICDS(CAS)અંતર્ગત ૧૦ રજીસ્ટર અંગેની સૂચવ્યા મુજબ દૈનિક કામગીરી ઉપરોકત એવોર્ડ જુદી જુદી કક્ષાએ નકકી કરેલ જુદીજુદી કમિટિઓ દ્વારા નકકી કરી આપવામાં આવે છે. આ માટે ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ ના બજેટ અંદાજમાં રૂ. ૧૯૬.૫૧/- લાખની જોગવાઇ ચાલુ બાબત તરીકે સૂચવવામાં આવેલ છે.

૯. માતા યશોદા ગૌરવનિધિ

- માતા યશોદા ગૌરવનિધિ વિમા યોજના અંતર્ગત આંગણવાડી કાર્યકરો તથા તેડાગર બહેનોને વિમા કવચ પુરૂ પાડવાના હેતુથી રૂ. ૫૦/- નો ફાળો રાજ્ય સરકાર અને બાકીના રૂ. ૫૦/-નો ફાળો વિમા પોલીસી ધારક આંગણવાડી કાર્યકર/તેડાગર બહેનોએ ચૂકવવાનો રહે છે. આમ માસિક રૂ. ૧૦૦/- ના પ્રિમિયમ પૈકી રૂ. ૧૭/- ની રકમ વિમા પેટે તથા બાકી રહેતી રૂ. ૮૩/- ની રકમ વિમા ધારકની બચત તરીકે જમા થાય છે. વિમા ધારક વય નિવૃત્ત થાય ત્યારે તેના ખાતે તેની થયેલ બચત રકમ વ્યાજ સહિત મળવાપાત્ર થાય છે. જો વિમા ધારક વય નિવૃત્ત પહેલાં અવસાન પામે તો રૂ. ૫૦,૦૦૦/- અને બચત રકમ વ્યાજ સહિત આપવામાં આવે છે. વર્ષ: ૨૦૨૨-૨૩ ના બજેટ અંદાજમાં રૂ. ૬૨૫.૫૫/- લાખની ચાલુ બાબત તરીકે જોગવાઇ સૂચવવામાં આવેલ છે.

૧૦. કમિશ્નરશ્રી મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી ખાતે સ્ટેટ મેનેજમેન્ટ સેન્ટર અંતર્ગત પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ યુનિટ બનાવવુ

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ અંતર્ગત કમિશ્નરશ્રી મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી ખાતે એક સ્ટેટ મેનેજમેન્ટ સેન્ટર બનાવવામાં આવેલ છે, તેમજ માન.મુખ્યમંત્રીશ્રી ગુજરાત રાજ્યના વરદ હસ્તે તા. ૭ ઓક્ટોબર ૨૦૧૯ના રોજ તેનું શુભારંભ કરવામાં આવેલ છે.

સ્ટેટ મેનેજમેન્ટ સેન્ટર અંતર્ગત ૧૬ ડેસ્ક ઓપરેટર (કોલ સેન્ટર એક્ઝેક્યુટિવ) લેવામાં આવેલ છે. જે તમામ જીલ્લાઓના પ્રોગ્રામ ઓફિસરશ્રી, બાળ વિકાસ યોજના અધિકારીશ્રી, મુખ્યસેવિકા, આંગણવાડી કાર્યકર/તેડાગર અને આઇસીડીએસના લાભાર્થીઓ સાથે સમયાંતરે સંવાદ કરે છે. તેમના દ્વારા વિવિધ યોજનાઓનું સઘન મોનીટરીંગ કરવામાં આવે છે જેની સીધી અસર યોજનાઓના અમલીકરણમાં થાય છે.

તમામ યોજનાનુ સઘન મોનિટરિંગ માટે સ્ટેટ મેનેજમેન્ટ સેન્ટર અંતર્ગત એક પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ યુનિટ બનાવવાના આયોજન છે જેમા વિવિધ વિષયોના તકનીકી નિષ્ણાંતોની સેવાઓ લેવાના રહેશે. આ માટે સને ૨૦૨૧-૨૨ના અંદાજપત્રમાં રૂ. ૨૩.૭૬/- લાખની રકમની જોગવાઇ નવી બાબત તરીકે કરવામાં આવે છે.

<u>૧૧. પોષણ ત્રિવેણી પ્રોત્સાહક પુરસ્કાર</u>

"ગુજરાત પોષણ અભિયાન-૨૦૨૦" માન.મુખ્યમંત્રીશ્રીએ કુપોષણ હટાવવા અન્વયે આંગણવાડી કાર્યકર, આંગણવાડી તેડાગર,આશા વર્કર, ANMને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે પુરસ્કાર આપવાની જાહેરાત કરેલ. આ પુરસ્કાર યોજનામાં AAA(Anganwadi worker/Helper, ASHA & ANM) ને પ્રોત્સાહિત કરવા આંગણવાડી વર્કરને રૂ. ૧૨,૦૦૦/-,આંગણવાડી તેડાગરને રૂ. ૬,૦૦૦/-, આશા વર્કરને રૂ. ૧૨,૦૦૦/-, એ.એન.એમ. ને પણ રૂ. ૧૨,૦૦૦/-, તેઓના નિયંત્રણ હેઠળની આંગણવાડીઓમાં ૧૦૦% સુપોષિત આંગણવાડીની સિધ્ધિ હાંસલ કરે તો વર્ષ દરમ્યાન આ પુરસ્કાર આપવામાં આવશે. જે અંગે વર્ષ: ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૭૫૦ લાખની જોગવાઈ સુચવવામાં આવેલ છે.

આઈ.સી.ડી.એસ. નવી બાબત ૨૦૨૩-૨૪ (રૂ.કરોડમાં)

1	Construction of AWC (URBEN) and Sector office (100% state)	૧૨.૦૦
2	Upgradation of AWC as Saksham AWC (With & without LED)	૧૦.૧૫
3	૫ સેજા કચેરીનું બાંધકામ	૦.૬૧
4	જ્ઞાનકુંજ	૩૦.૦૦
5	SOFTWARE BASED CONTENT DEVELOPMENT UNDER MISSION BALAM SUKHAM	૩.૫૦
6	૧૦૬-૨૨૩૬-૦૨-૧૦૧-૧૭NTR-6 PURNA 2.0 (TRIBAL AREA)	૧૦.૦૦
7	રાજ્યના આંગણવાડી કેન્દ્રો માટે રેકર્ડ/રજીસ્ટર છપાવવા	૧૦.૬૫
8	ટેક-ઇનોવેશન દ્વારા પોષણની આપૂર્તિ શ્રુંખલાને મજબુત બનાવવુ. PUSHTI 2.0	૫.૦૦
9	MNREGA અંતર્ગત આંગણવાડી કેન્દ્રોનું બાંધકામ	૧૩૮.૦૦
10	મિલેટ્સ (શ્રી અન્ન)	૦.૧૦
11	રાજ્યમાં આંગણવાડી કેન્દ્રોના નાના સમારકામ માટેની નવી બાબત	૩૬.૦૫
12	આઇ.સી.ડી.એસ. હેઠળ જાહેર આરોગ્ય અધિકારી (વર્ગ-૧)ની જગ્યા, નાયબ કાર્યપાલક ઇજનેર (વર્ગ-૨)ની ૧ જગ્યા અને શ્રેયાન અધિકારી (વર્ગ-૨)ની ૧ જગ્યા ઉભી કરવાની નવી બાબત	૦.૧૮
13	રાજ્યમાં આંગણવાડી કેન્દ્રોના મોટા સમારકામ માટેની નવી બાબત	૫૦.૦૦
14	આંગણવાડી કેંદ્રોમાં ચાર ગ્રોથ મોનિટરિંગ ડિવાઇઝ ખરીદવા	૧૪.૪૦
કુલ		૩૨૦.૬૪

કામગીરી અંદાજપત્ર

૨૦૨૩-૨૦૨૪

નિયામક (મહિલા ક્લ્યાણ)

મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી,

ગાંધીનગર

નિયામક (મહિલા કલ્યાણ) મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી (મહિલા વિંગ), ગાંધીનગર

નિયામક (મહિલા કલ્યાણ), મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરીની સ્થાપના મહિલાઓના કલ્યાણ, સશક્તિકરણ અને બહુઆયામી વિકાસ માટે ઓક્ટોબર-૧૯૮૮ થી કરવામાં આવેલ છે. મહિલાઓના સર્વાંગી વિકાસ માટે કાર્ય કરતી નોંધાયેલ સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ મહિલા વિકાસની પ્રવૃતિઓ જેવી કે, જિલ્લા વિવિધલક્ષી મહિલા કલ્યાણ કેન્દ્રો જિલ્લા કક્ષાએ તેમજ વિવિધલક્ષી મહિલા કલ્યાણ કેન્દ્રો પારિવારિક ઝઘડામાં માર્ગદર્શક બની તેનો કાર્યક્રમ અમલી બનાવી શકે.

મહિલા મંડળો દ્વારા ચાલતા સિવણ વર્ગો દ્વારા મહિલાઓને સ્વરોજગારીથી આત્મનિર્ભર બને તે હેતુસર નિયામક (મહિલા કલ્યાણ), મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી દ્વારા નાણાકીય સહાય પુરી પાડવામાં આવે છે તેમજ પારિવારીક હિંસાઓ સામે સ્ત્રીરક્ષણ અધિનિયમ-૨૦૦૫ અંતર્ગત દહેજ પ્રતિબંધક અધિકારી સહ-રક્ષણ અધિકારીની નિમણુંક કરવામાં આવેલ છે.

મહિલાઓને થતા અત્યાચાર સામે મહિલાઓને તમામ પ્રકારની સુવિધા જેવી કે, આશ્રય, તબીબી, કાયદાકીય, અને મનોવૈજ્ઞાનિક પરામર્શ જેવી તમામ સુવિધા એક જ સ્થળેથી મળી રહે તેવા ઉમદા આશયથી ભારત સરકારશ્રીની સખી-વન સ્ટોપ સેન્ટર યોજના ગુજરાતના તમામ જિલ્લા ખાતે અમલમાં મુકેલ છે.

ભારત સરકારશ્રીના મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયની “બેટી બચાવો બેટી પઢાઓ” યોજના હાલ ગુજરાત રાજ્યના **કુલ 33** જિલ્લામાં કાર્યરત છે. ભારત સરકારશ્રીના મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયની બેટી બચાવો બેટી પઢાઓ યોજનાને પ્રોત્સાહન મળી રહે તે હેતુથી સમાજમાં દિકરીઓના જન્મદર, શિક્ષણ દરમાં વધારો થાય તેમજ બાળ લગ્ન અટકે તેવા ઉમદા આશયથી તા:-૦૨/૦૮/૨૦૧૯ થી વ્હાલી દિકરી યોજના અમલમાં મુકેલ છે.

રાજ્યમાં ઘરેલું હિંસાથી પિડિત મહિલાઓ, અનૈતિક દેહવિક્રય સાથે સંકળાયેલ મહિલાઓ તેમજ અનાથ બહેનો, એચ.આઈ.વી ગ્રસ્ત મહિલાઓ અને માનસિક બિમાર બહેનોને આશ્રય આપવા તેમજ તેઓના પુનઃસ્થાપન હેતુના ઉમદા આશયથી નારી સંરક્ષણ ગૃહો/કેન્દ્રો કાર્યરત છે.

મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા ગ્રામ્યકક્ષાએ મહિલાઓનો સર્વાંગી વિકાસ અને સશક્તિકરણ માટે જિલ્લા કક્ષાએ તેમજ તાલુકાકક્ષાએ મહિલા શક્તિ કેન્દ્રો શરૂ કરવા માટે (MSK) "મહિલા શક્તિ કેન્દ્ર" યોજના અમલમાં મુકેલ છે.

નિયામક(મહિલા કલ્યાણ), મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી-ગાંધીનગર (મહિલા વિંગ) હેઠળ "ગુજરાત મહિલા વિકાસ પુરસ્કાર" યોજના અંતર્ગત મહિલાઓના સર્વાંગી વિકાસના ક્ષેત્રમાં કામગીરી કરતા/કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ અને મહિલા સામાજિક કાર્યકરને પ્રોત્સાહન સ્વરૂપે પારિતોષીક (એવોર્ડ) આપવાની યોજના અમલમાં છે.

નિયામક(મહિલા કલ્યાણ), મહિલા અને બાળ વિકાસની કચેરી-ગાંધીનગર (મહિલા વિંગ) ના તાબા હેઠળ જિલ્લા કક્ષાએ જિલ્લા મહિલા અને બાળ અધિકારીશ્રીની કચેરીઓ કાર્યરત છે. સમાજમાં મહિલાઓને સ્પર્શતા પ્રશ્નો તથા તેઓના વિકાસ માટેની પ્રવૃતિઓને લગતી માહિતી એકત્રીત કરીને સંગ્રહિત કરવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત મહિલાઓના સંદર્ભમાં સમાજમાં લોકોના વલણમાં પરિવર્તન કરવામાં આવે તે હેતુથી પ્રચાર-પ્રસાર,જાગૃતિ શિબિરો કરવામાં આવે છે.

કામગીરી:-

વિવિધલક્ષી મહિલા કલ્યાણ કેન્દ્ર

વિવિધલક્ષી મહિલા કલ્યાણ કેન્દ્ર યોજના તા:-૦૧/૦૪/૨૦૦૬ થી અમલમાં મુકેલ છે. મહિલાઓને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે.

- હાલમાં ૩૧ જિલ્લા કેન્દ્રો, શહેરી વિસ્તારમાં અને તાલુકાના ૨૧૯ મળી કુલ ૨૫૦ વિવિધલક્ષી મહિલા કલ્યાણ કેન્દ્રો કાર્યરત છે.
- જિલ્લા કક્ષાએ મહત્તમ રૂ. ૨.૫૧ લાખ અને તાલુકા કક્ષાએ રૂ. ૧.૮૨ લાખ અનુદાન આપવામાં આવે છે. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાએ દરેક પ્રવૃતિ માટે ૨૫% લોકભાગીદારીથી ખર્ચ કરવાનો રહે છે.
- **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં કુલ રૂ. ૪૭૮.૦૨ લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.**
- ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ-૨૦૦૫ હેઠળ સ્ત્રીઓને થતી કૌટુંબિક/પારીવારીક હિંસા રોકવા તેમજ ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ-૨૦૦૫ કાયદાના સુચારૂ અમલીકરણના સંદર્ભમાં વિચારણા કરતાં આ કાયદાની બહોળી પ્રસિદ્ધિ થાય તે આવશ્યક છે. તેથી જન જાગૃતિ અભિયાન/ઝુંબેશ હાથ ધરવી/શિબિરો/વર્કશોપનું આયોજન કરવું, પ્રચાર-પ્રસારના માધ્યમથી જાગૃતિ કાર્યક્રમ કરવામાં આવે છે.
- ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ-૨૦૦૫ના કાયદાના અમલ કરવા માટે ૨૬૪ સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને સર્વિસ પ્રોવાઈડર તરીકે નિમણુંક આપવામાં આવેલ છે.

શકિતસદન (સ્વધાર + ઉજ્જવલા):-

- સમાજમાં દુઃખી અને સામાજિક તેમજ આર્થિક રીતે નિરાધાર મહિલાઓને આશ્રય તેમજ જીવન જરૂરિયાતની પ્રાથમિક સેવાઓ પૂરી પાડવા કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારના સંયુક્ત પ્રયત્નથી (કેન્દ્રનો ફાળો ૬૦ ટકા અને રાજ્યનો ફાળો ૪૦ ટકા) સ્વધારગૃહ યોજના અમલમાં મૂકવામાં આવેલ છે.
- ભારત સરકારની નવી ગાઈડ લાઈન તા.૧૪/૭/૨૦૨૨ ના પત્ર ક્રમાંક : DO No.WW-23/1/2021-WW મુજબ "મિશન શક્તિ" – સંકલિત મહિલા સશક્તિકરણ અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે જેમાં મિશન શક્તિ હેઠળની પેટા યોજના "સામર્થ્ય હેઠળ ભારત સરકારની કાર્યરત સ્વધાર ગૃહ અને ઉજ્જવલા યોજનાને સંકલિત કરી "શક્તિ સદન" યોજના અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે નવી ગાઈડલાઈન મુજબ સામર્થ્ય હેઠળ બજેટ રેશિયો ૬૦:૪૦ સુચિત કરેલ હોય જે પૈકી ભારત સરકારના ફાળા પેટે ૬૦% રૂ.૧૭૪.૩૭ અને રાજ્ય સરકારના ફાળા પેટે ૪૦% લેખે રૂ.૧૧૬.૨૫ લાખ બજેટ જોગવાઈ સૂચવવામાં આવેલ છે

વર્કિંગ વુમન હોસ્ટેલ:-

- કામ કરતી વિધવા, નિરાધાર, છૂટાછેડા લીધેલ અને જુદી રહેતી પરણિત મહિલાઓ સુરક્ષિત રહી શકે તે માટે બાળકોને રાખવાની ડે-કેર સગવડ સાથેની વર્કીંગ વુમેન હોસ્ટેલ સરકાર દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે. પરંતુ ભારત સરકારની નવી ગાઈડ લાઈન તા.૧૪/૭/૨૦૨૨ ના પત્ર ક્રમાંક : DO No.WW-23/1/2021-WW મુજબ "મિશન શક્તિ" – સંકલિત મહિલા સશક્તિકરણ અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે

- મિશન શક્તિ હેઠળની પેટા યોજના "સામર્થ્ય હેઠળ ભારત સરકારની કાર્યરત **વર્કિંગ વુમેન હોસ્ટેલ** યોજનાનું નામાભિધાન કરી **"સખી નિવાસ"** યોજના અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે.

- ગુજરાતમાં હાલ અમદાવાદ-૪, વડોદરા-૩, સુરત-૨, રાજકોટ-૨, ભાવનગર-૧, જામનગર-૧, કચ્છ-૧, મહેસાણા-૧, ગાંધીનગર-૧ મળી હાલ રાજ્યમાં ૧૬ વર્કીંગ વુમેન હોસ્ટેલ કાર્યરત છે.

- કેન્દ્ર, રાજ્ય તથા સંસ્થાનો હિસ્સો ૬૦:૧૫:૨૫ લેખે હોય પરંતુ ભારત સરકારની નવી ગાઈડલાઈન મુજબ વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે સામર્થ્ય હેઠળ બજેટ રેશિયો ૬૦:૪૦ સુચિત કરેલ હોય જે પૈકી ભારત સરકારના ફાળા પેટે ૬૦% લેખે ટોકન જોગવાઈ રૂ.૦.૬ લાખ અને રાજ્ય સરકારના ફાળા પેટે ટોકન જોગવાઈ ૪૦% લેખે ટોકન જોગવાઈ રૂ. ૦.૪ લાખ બજેટ જોગવાઈ સૂચવવામાં આવેલ છે.

કુટુંબ સલાહ કેન્દ્રો:-

- કુંટુંબ સલાહ કેન્દ્રોમાં કૌટુંબિક તથા સામાજિક વિવાદને લગતા પ્રશ્નો જેવા કે છૂટાછેડા, પારીવારીક કલહ, સ્ત્રીઓને માનસીક ત્રાસ, સ્ત્રીઓને સંપત્તિના પ્રશ્નોમાં અન્યાય વિગેરે પ્રશ્નોના નિરાકરણ લાવવા તથા સમાધાન કરાવવા કુંટુબ સલાહ કેન્દ્રો દ્વારા પ્રયત્નો હાથ ધરવામાં આવે છે. હાલ ગુજરાત રાજ્યમાં ૨ કુટુંબ સલાહ કેન્દ્ર કાર્યરત છે.
- કુટુંબ સલાહ કેન્દ્રોને ગ્રાન્ટ-ઈન-કોડ-૧૯૯૨ ની જોગવાઈઓને આધિન ૯૦% અનુદાન મંજુર કરવામાં આવે છે.
- **સને ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૩૦.૦૦ લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.**

મહિલા મંડળ:-

મહિલા મંડળ યોજના દ્વારા અભણ, નિરાધાર, બેરોજગાર બહેનોને આર્થિક ઉપાર્જન થાય તથા તેઓને પગભર કરવાના આશયથી સિવણ, એમ્બ્રોડરી, ભરત ગુંથણ વગેરે તાલીમ આપવામાં આવે છે. હાલ ગુજરાત રાજ્યમાં કુલ ૧૧ મહિલા મંડળો કાર્યરત છે.

- મહિલા મંડળોને ગ્રાન્ટ-ઈન-કોડ-૧૯૯૨ ની જોગવાઈઓને આધિન ૯૦% અનુદાન મંજુર કરવામાં આવે છે.
- **સને ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૧.૧૮ લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.**

૧૮૧ અભયમ મહિલા હેલ્પલાઈન:-

- ➢ ૧૮૧ અભયમની સેવાને રાજ્યવ્યાપી સમગ્ર ૩૩ જિલ્લાઓમાં ૪૭ રેસક્યુ વાન સાથે કાર્યરત કરવામાં આવેલ છે.
- ➢ જેમાં મુશ્કેલ અને વિપરીત પરિસ્થિતીમાં મુકાયેલ; રાજ્યને મહિલાઓને બચાવ અને માર્ગદર્શનની કામગીરી કરવામાં આવે છે.
- ➢ ૧૮૧ અભયમ મહિલા હેલ્પલાઇનના અધ્યતન મોબાઈલ એપ્લિકેશનનું લોકાર્પણ માન. મુખ્યમંત્રી, ગુજરાતના વરદ હસ્તે તા ૬ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૮ ના રોજ કરવામાં આવેલ છે.
- ➢ યોજના અમલિકરણ થી ઓક્ટોબર ૨૦૨૨ સુધી ૧૧,૨૧,૧૬૪ મહિલાઓએ આ યોજનાનો લાભ લીધેલ છે.
- ➢ તેમજ બિન જરૂરી ફોન કોલ કે મેસેજ દ્વારા મહિલાની પજવણીના કેસમાં પોલીસ સ્ટેશને ગયા વગર ઘેરબેઠા સમસ્યાના નિરાકરણ માટે ૧૮૧ મહિલા હેલ્પલાઇનમાં અધ્યતન ટેક્નોલોજીનો ઉપયોગ કરીને પોલીસ એક્શન ડેસ્કને સક્રિય રીતે કાર્યરત કરવામાં આવે છે.
- ➢ **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં કુલ રૂ.** ૧૩૨૫.૬૦ **લાખની જોગવાઈ સૂચવવામાં આવેલ છે.**

<u>પોલીસ બેઈઝ્ડ સપોર્ટ સેન્ટર:-</u>

ગુજરાત રાજ્યના મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ અને ગૃહ વિભાગના સંકલનમાં ઘરેલું હિંસા અને અન્ય સમસ્યાઓથી પિડિત અને જરૂરીયાતમંદ મહિલાઓ માટે કાઉન્સેલીંગ, માર્ગદર્શન અને સંસ્થાકીય મદદ પૂરી પાડવાના હેતુથી ગુજરાત રાજ્યમાં પોલીસ સ્ટેશન બેઈઝ્ડ સપોર્ટ સેન્ટર યોજના વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪ થી શરૂ છે. પોલીસ બેઈઝ્ડ સપોર્ટ સેન્ટર યોજના અંતર્ગત ગુજરાતના 33 જિલ્લાઓમાં ૬૫ સેન્ટર કાર્યરત છે.

પોલીસ બેઈઝ્ડ સપોર્ટ સેન્ટર યોજના અંતર્ગત જે-તે જિલ્લા ખાતે નિર્ધારિત કરેલ પોલીસ સ્ટેશનમાં તાલીમબદ્ધ બે(૨) કાઉન્સેલરોની નિમણુંક કરવામાં આવેલ છે. જે અંતર્ગત ૬૫ સેન્ટરો ખાતે હાલના તબક્કે ૧30 કાઉન્સેલર કાર્યરત છે.

યોજનાનો હેતુ:-

- હિંસાનો ભોગ બનેલ મહિલાઓને સહાય, માર્ગદર્શન અને કાઉન્સેલીંગ માટે દરેક જિલ્લામાં નિરધારિત થયેલ પોલીસ સ્ટેશનમાં આ સેન્ટર શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- તાલીમબદ્ધ કાઉન્સેલરો દ્વારા સમસ્યા ગ્રસ્ત મહિલાઓ માટે કાઉન્સેંલીગ તથા સંસ્થાકીય સેવા પૂરી પાડવા સહાય કરવામાં આવે છે.
- ઘરેલું હિંસા સંદર્ભમાં દહેજ પ્રતિબંધક અધિકારી સહ-રક્ષણ અધિકારી (પ્રોટેક્શન ઓફીસર), કાનૂનિ સેવા સત્તા મંડળ અને પોલીસ સાથે સંકલન કરવું.
- **સને ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ.300.00 લાખ બજેટ જોગવાઈ સૂચવવામાં આવેલ છે.**

<u>મહિલા વિકાસ પુરસ્કાર:-</u>

રાજ્યમાં મહિલાઓના વિકાસના ક્ષેત્રમાં શ્રેષ્ઠ કામગીરી કરતી/કરતા સ્વૈચ્છિક સંસ્થા અને મહિલા સામાજિક કાર્યકરને પ્રોત્સાહન મળી રહે તે માટે "ગુજરાત મહિલા વિકાસ પુરસ્કાર" યોજના અમલમાં મુકવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત સ્વૈચ્છિક સંસ્થા રૂ. ૧.00 લાખ અને મહિલા સામાજિક કાર્યકરને રૂ. ૫0,000/- (અંકે રૂપીયા પચાસ હજાર પુરા) એવોર્ડ તરીકે આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ એવોર્ડ એક જ વખત મળવાપાત્ર થાય છે. સરકારશ્રીના ૧00% અનુદાનથી ચાલતી સંસ્થાઓને આ એવોર્ડ આપવામાં આવતો નથી.

- **સને ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૨.00 લાખની જોગવાઈ સૂચવવામાં આવેલ છે.**

નારી સંરક્ષણ ગૃહો/ કેંદ્રો:

- નૈતિક અને સામાજિક સ્વાસ્થ્ય ભાગરૂપે અનૈતિક વેપાર અટકાયત ધારો-૧૯૫૬ (સુધારેલ-૧૯૮૬) ગુજરાત રાજયમાં અમલમાં છે. જે મુજબ આ યોજના કાર્યરત છે
- હાલમાં ગુજરાત રાજ્યમાં નિયામક (મહિલા કલ્યાણ) મહિલા અને બાળ વિકાસ હસ્તક સરકારી ૦૪ નારી સંરક્ષણ ગૃહો અને ૦૬ નારી સંરક્ષણ કેન્દ્રો કાર્યરત છે. તે જ રીતે સ્વૈચ્છિક સંસ્થા દ્વારા ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ ધોરણે સંચાલિત ૦૫ પ્રિવેન્ટીવ રેસ્ક્યુ સેન્ટર કાર્યરત છે.
- નારી સંરક્ષણ ગૃહો/કેન્દ્રોમાં નીચે મુજબ મહિલાઓને પ્રવેશ આપવામાં આવે છે.
    1. ઘરેલું હિંસા, અનાથ, આશ્રયની જરૂરીયાતવાળી સામાજિક બહિષ્કાર અથવા બળજબરીથી દેહવિક્રય કરવામાં આવતી અને નૈતિક રીતે ભયમાં મુકાયેલી ૧૮ વર્ષથી ઉપરની મહિલાઓને આશ્રય રહેઠાણ, ભોજન, આર્થિક સ્વાલંબન માટે તાલીમ, કાનુની સલાહ, શિક્ષણ વગેરે સેવાઓ આપવામાં આવે છે.
    2. મહિલા સાથે ૧૪ વર્ષ સુધીની દીકરી તથા ૦૬ વર્ષ સુધીના પુત્રને પણ આશ્રય આપવામાં આવે છે. વધુમાં ૦૬ માસ આશ્રય આપવામાં આવે છે.
    3. નારી સંરક્ષણ ગૃહો/કેન્દ્રોનો મુળ ઉદ્દેશ નિવાસીઓને સશક્તિકરણ પ્રેરવાનો અને વિકસાવવાનો અને તેણીને પુનર્વસનમાં મદદ કરવાનો છે.
- **સને વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૧૬૩.૪૯ લાખની બજેટ જોગવાઈ સુચવવામાં આવેલ છે.**

ગંગા સ્વરૂપા આર્થિક સહાય યોજના:-

- ૧૯૭૯ ના વર્ષથી યોજનાનો આરંભ થયેલ છે. તા. ૦૮/૦૩/૨૦૧૯ ના ઠરાવથી સહાયમાં વધારો કરી રૂ.૧૨૫૦/- તમામ વિધવા બહેનોને આપવામાં આવે છે.
- ૨૧ વર્ષનો પુત્ર થતાં સહાય બંધ કરવામાં આવતી હતી તે શરત રદ કરી આજીવન સહાય આપવામાં આવે છે. સહાય મેળવવા માટે ગ્રામ્ય વિસ્તાર માટે લાભાર્થીના કુટુંબની વાર્ષિક આવક ૧,૨૦,૦૦૦ અને શહેરી વિસ્તાર માટે ૧,૫૦,૦૦૦ હોવી જોઈએ.
- વિધવા લાભાર્થીના બેંક/પોસ્ટ ખાતામાં DBT મારફતે રકમ જમા કરાવી સહાયની ચુકવણી કરવામાં આવે છે.
- **હાલમાં રાજ્યમાં અંદાજિત ૧૩.૫૦ લાખ જેટલા લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવામાં આવે છે.**
- **સને-૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ.** ૧૮૯૭૧૯.૮૩ **લાખની નાણાકીય જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.**

ગંગા સ્વરૂપા પુન:લગ્ન આર્થિક સહાય યોજના

- તા: ૦૨/૦૮/૨૦૨૧ થી અમલમાં આવેલ.
- રાજયની ગંગા સ્વરૂપા મહિલાઓની સામાજિક, આર્થિક સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવી.
- ગંગા સ્વરૂપા મહિલાઓને પુન:લગ્નને પ્રોત્સાહન આપવું.
- "ગંગા સ્વરૂપા આર્થિક સહાય યોજનાનો લાભ મેળવનાર ૧૮ થી ૫૦ વર્ષની ઉમરની કોઇપણ પુન: લગ્ન કરનાર ગંગા સ્વરૂપા મહિલા આ યોજનાનો લાભ લઇ શકશે.
- આ સહાય એકજ વાર મળવા પાત્ર રહેશે.
- સને ૨૦૨૨-૨૩ માં ઓક્ટોબર-૨૦૨૨ અંતિત કુલ ૨૫૨ લાભાર્થીઓની સહાય મંજુર કરવામાં આવેલ છે.
- **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ૪૦૦ લક્ષ્યાંક છે.**
- **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ૨૦૦.૦૦ લાખની બજેટ જોગવાઈ સુચવેલ છે.**

વ્હાલી દિકરી યોજના:-

- રાજ્યમાં દીકરીના જન્મનું પ્રમાણ વધારવા, દિકરીઓના શિક્ષણમાં વધારો કરવા અને શાળા છોડવાનો દર ઘટાડવા માટે, સ્ત્રીઓનું સમાજમાં સશકતિકરણ કરવા તેમજ બાળલગ્ન અટકાવવાના ઉદ્દેશો સિધ્ધ કરવાના હેતુથી રાજ્ય સરકારે "વ્હાલી દિકરી યોજના" તા.૧૯-૧૨-૨૦૧૯ ના ઠરાવથી અમલમાં મુકેલ છે.
- તા. ૨-૮-૨૦૧૯ ના રોજ કે ત્યાર બાદ જન્મેલી દિકરીઓને આ યોજનાનો લાભ નીચે મુજબની શરતોને આધિન મળવાપાત્ર રહેશે.
  - (૧) તા.૦૨/૦૮/૨૦૧૯ (તા.૦૧/૦૮/૨૦૧૯ મધ્ય રાત્રી ૧૨:૦૦ કલાક પછી) કે ત્યાર બાદ જન્મેલ દિકરીને લાભ મળવાપાત્ર રહેશે. દિકરીના જન્મ સમયે માતાની ઉંમર ૧૮ વર્ષ કે તેથી વધુ હોવી જોઇએ. દંપતીની (પતિ-પત્નિની સંયુક્ત) વાર્ષિક આવક મર્યાદા ગ્રામિણ અને શહેરી વિસ્તાર માટે એક સમાન રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- કે તેથી ઓછી રહેશે. આવક મર્યાદાની પાત્રતા લાભાર્થીના જન્મના તરત આગળના ૩૧મી માર્ચના રોજ પૂર્ણ થતા વર્ષના સંદર્ભમાં લક્ષમાં લેવાની રહેશે.
  - (૨) દંપતિની પ્રથમ ત્રણ સંતાનો પૈકીની તમામ દિકરીઓને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર રહેશે.
  - (૩) અપવાદરૂપ કિસ્સામાં બીજી/ત્રીજી પ્રસુતિ વખતે કુટુંબમાં એક કરતાં વધારે દિકરીઓનો જન્મ થાય અને દંપતીની દિકરીઓની સંખ્યા ત્રણ કરતાં વધુ થતી હોય તો પણ તમામ દિકરીઓને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર થશે.
  - (૪) બાળલગ્ન પ્રતિબંધક અધિનિયમ-૨૦૦૬ જોગવાઈઓ મુજબ પુખ્ત વયે લગ્ન કરેલ હોય તેવા દંપતિની દિકરીઓને જ આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર થશે.
- પ્રથમ હપ્તો દીકરીઓને પ્રથમ ધોરણમાં પ્રવેશ વખતે રૂ. ૪૦૦૦/-
- બીજો હપ્તો દીકરીઓને નવમાં ધોરણમાં પ્રવેશ વખતે રૂ. ૬૦૦૦/-

- ત્રીજો હપ્તો ૧૮ વર્ષની ઉંમરે ઉચ્ચ શિક્ષણ/લગ્ન સહાય તરીકે કુલ ૧,૦૦,૦૦૦/- ની સહાય. **સને:- ૨૦૨૨૩-૨૪ માં રૂ. ૧૫૦૦૦.૦૦ લાખની બજેટ જોગવાઇ સુચવેલ છે.**

દહેજ પ્રતિબંધક અધિનયમ-૧૯૬૧ (સુધારેલ ૧૯૮૫)

- ગુજરાત રાજ્યમાં ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ-૨૦૦૫ તથા દહેજ પ્રતિબંધક અધિનિયમ-૧૯૬૧ના અસરકારક અમલ માટે ૩૩ ક્ષેત્રીય જિલ્લા કક્ષાની કચેરીઓ માટે તા.૨૧/૦૨/૨૦૧૪ના વિભાગના ઠરાવથી અલગ અલગ કેડર વાઈઝ જગ્યાઓ મંજુર કરવામાં આવેલ છે.
- તા:-૦૧/૦૧/૨૦૨૧ ની સ્થિતીએ જિલ્લાકક્ષાની ક્ષેત્રીય કચેરીઓ માટે જિલ્લા મહિલા અને બાળ અધિકારીશ્રી વર્ગ-૧ની કુલ-૧૭ જગ્યાઓ ભરવામાં આવેલ છે. દહેજ પ્રતિબંધક અધિકારી સહ-રક્ષણ અધિકારીશ્રી વર્ગ-૨ ની કુલ-૪૪ જગ્યાઓ ભરાયેલ છે. ફિલ્ડ ઓફીસરશ્રી વર્ગ-૩ની કુલ ૩૨ જગ્યાઓ ભરાયેલ છે તેમજ જુનિયર ક્લાર્ક વર્ગ-૩ ની કુલ-૨૩ જગ્યાઓ ભરાયેલ છે.
- આ ઉપરાંત મહિલા અને બાળ વિકાસના તા. ૨૨/૦૮/૨૦૧૯ ના ઠરાવથી ક્ષેત્રીય કચેરીઓ માટે નાયબ હિસાબનીશ, ફિલ્ડ ઓફીસર, જુ.કલાર્ક વગેરે કુલ ૧૦૧ નવી જગ્યાઓ મંજુર કરવામાં આવેલ છે તથા ૪ પ્રાદેશિક નિયામકશ્રીની કચેરીઓ માટે પ્રાદેશિક નાયબ નિયામક, એકાઉન્ટન્ટ, ફિલ્ડ ઓફીસર, જુ.કલાર્ક અને કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર જેવી કુલ-૨૪ જગ્યાઓ નવી મંજુર કરવામાં આવેલ છે.
- દહેજ લેનાર વિરુદ્ધ અરજી આ કચેરીને મળ્યેથી તેની વિગતવાર તપાસ કરી દહેજ પ્રતિબંધક અધિનિયમ હેઠળ કાનુનિ કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.

સ્ટેટ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વીમેન – SHEW – DHEW :

સમાજમાં મહિલાઓને મુખ્ય પ્રવાહમાં લાવવા, મહિલાઓને સુરક્ષા અને સલામતી પ્રદાન કરવા માટે અને મહિલા સશક્તિકરણ માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઘણા કાયદાઓ અને ઘણી યોજનાઓ અમલી બનાવવામાં આવેલ છે તેમ છતાં હજી પણ નક્કર પગલાઓ લેવાની ખાસ જરૂરીયાત જણાય છે. જેથી જાતિગત અસામનતા દુર કરવા અને મહિલાઓને સશકત કરવા માટે આપણે સૌએ સાથે મળીને મિશન મોડમાં કામ કરવાની જરૂર હોઈ ખાસ “મિશન શક્તિ” યોજના શરુ કરવામાં આવેલ છે. મિશન શક્તિ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ મહિલાના સશક્તિકરણ અને સલામતી માટે કાર્યરત માળખાઓને સુધારવાનો તેમજ સમાજમાં પ્રવર્તમાન વ્યાપક લિંગ આધારીત પૂર્વગ્રહો અને ભેદભાવનો સામનો કરવા માટે આ માળખાઓને સુસજ્જ કરવાના હેતુથી મિશન શક્તિ યોજના અંતર્ગત પેટા યોજના “સામર્થ્ય” હસ્તક સ્ટેટ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વીમેન તથા ડીસ્ટ્રીકટ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વીમેન યોજના સને ૨૦૨૨-૨૩ થી અમલી કરવામાં આવેલ છે.

મિશન શક્તિ યોજના ઘટક “સામર્થ્ય”(મહિલા સશક્તિકરણ માટે) માં સ્ટેટ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેનનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. જેમાં હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેનની અંદર રાષ્ટ્રીય, રાજ્ય તથા જિલ્લા કક્ષાએ અમલી રહેશે. જેમાં રાષ્ટ્રીય સ્તરે “નેશનલ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેન” (NHEW), રાજ્ય કક્ષાએ “સ્ટેટ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેન” (SHEW) અને જિલ્લા કક્ષાએ “ડીસ્ટ્રીકટ હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેન” (DHEW) કાર્યરત રહેશે. “હબ ફોર એમ્પાવરમેન્ટ ઓફ વિમેન” ગ્રામ્ય સ્તર સુધી કામ કરશે જેમને જિલ્લા કક્ષાએથી સુવિધા આપવામાં આવે છે.

- **DHEW દ્વારા રાજ્યના તમામ ૩૩ જિલ્લાઓ ખાતે ગ્રામ્ય સ્તર સુધી કામગીરી કરવામાં આવે છે.**
- **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં SHEW-૫૩ ની રૂ. ૬૩૭.૪૪ લાખ તથા SHEW-૫૪ની રૂ. ૩૦૦.૦૦ લાખ મળી કુલ રૂ. ૯૩૭.૪૪ લાખ ની બજેટ જોગવાઇ સુચવેલ છે.**

<u>બેટી બચાવો બેટી પઢાવો</u>

બેટી બચાવો બેટી પઢાવો યોજના ૨૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૫ ના રોજ ત્રણ-મંત્રાલયના દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી. મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય, શિક્ષણ મંત્રાલય અને આરોગ્ય પરિવાર અને કુટુંબ કલ્યાણ મંત્રાલય હવે થી કૌશલ્ય વિકાસ અને સાહસિકતા મંત્રાલય અને લઘુમતી બાબતોના મંત્રાલયનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. ઉચ્ચ શિક્ષણ અને કૌશલ્ય વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે દીકરીઓની રમત ગમતના ક્ષેત્રોમાં ભાગીદારી વધારવા માટે યોગ્ય જાગૃતિ કાર્યક્રમ કરવામાં આવશે. દીકરીઓમાં રમત પ્રતિભાને ઓળખવા અને તેમને યોગ્ય તાલીમકારોઓ સાથે જોડવા તેમજ રમત પ્રતિભાને વિકસિત કરવા માટે "ખેલો ઈન્ડિયા" અથવા કેન્દ્ર/રાજ્ય સરકારોની કોઈપણ અન્ય યોજનાઓ કે કાર્યક્રમ હેઠળ તેમની કુશળતામાં વધારો કરવામાં આવશે.

મિશન શક્તિ યોજનાની પેટા યોજના “સંબલ” અંતર્ગત બેટી બચાવો બેટી પઢાવો યોજનાનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. બેટી બચાવો બેટી પઢાવો યોજના રાજ્યના ૩૩ જિલ્લાઓ ખાતે અમલી કરવામાં આવેલ છે.

<u>યોજનાનો ઉદ્દેશ:-</u>

- જાતિ આધારિત લિંગ પરિક્ષણ અટકાવવું.
- દિકરીઓના અસ્તિત્વ અને સુરક્ષાને સુનિશ્ચિત કરવી.
- દિકરીઓના શિક્ષણને સુનિશ્ચિત કરવું અને તેને વિકાસ પ્રક્રિયામાં ભાગીદાર બનાવી.

- **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં બેટી બચાવો બેટી પઢાવો યોજના અન્વયે કુલ ૧૦૬૦.૦૦/- લાખની બજેટ જોગવાઈ સૂચવેલ છે.**

સખી વન સ્ટોપ સેન્ટર : (OSC)

ભારત સરકારના મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા તમામ રાજ્યોમાં હિંસાથી અસરગ્રસ્ત મહિલાઓને એક જ સ્થળેથી તાત્કાલિક આશ્રય તથા સંકલિત સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે ઓગસ્ટ ૨૦૧૬થી વન સ્ટોપ સેન્ટર (**OSC)** સખી યોજના શરૂ કરવામાં આવીછે. આ યોજનાનો હેતુ હિંસાથી અસરગ્રસ્ત કોઇપણ કિશોરી/ મહિલાને એક જ સ્થળેથી તેને જરૂર હોય તેવી તમામ સુવિધાઓ પૂરી પડવાનો છે.

સખી કેન્દ્ર દ્વારા હિંસાથી અસરગ્રસ્ત કિશોરીઓ/ મહીલાઓને તાત્કાલિક તબીબી સારવાર, આશ્રય, કાયદાકીય સલાહ/ માર્ગદર્શન, પોલીસની સહાય તથા પરામર્શ જેવી સેવાઓ તાત્કાલિક ધોરણે પૂરી પાડવામાં આવે છે. દરેક જિલ્લાઓ ખાતે સખી વન સ્ટોપ સેન્ટર ૨૪*૭ કાર્યરત રહે છે.

આ યોજનાનો લાભ કુટુંબની અંદર, ખાનગી કે જાહેર સ્થળો પર, સમુદાય સ્તરે અથવા કાર્યના સ્થળે હિંસાનો ભોગ બનેલ કોઇ પણ કિશોરી/મહિલા લઈ શકે છે. ખાસ કરીને એવી કિશોરીઓ/ મહિલાઓ કે જેઓ કોઈપણ પ્રકારની કુટુંબ તથા સમાજ દ્વારા હિંસાનો ભોગ બન્યા હોય જેવીકે શારીરિક હિંસા,માનસિક હિંસા,જાતિગત હિંસા,ભાવનાત્મક હિંસા,ઘરેલું હિંસા, કિશોરીઓ/મહિલાઓનો અનૈતિક દેહવ્યાપાર, જાતીય સતામણી,ડાકણપ્રથા વગેરે.

- **વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં સખી વન સ્ટોપ સેન્ટર યોજના અન્વયે કુલ રૂ. ૧૬૪૬.૬૮/- લાખની બજેટ જોગવાઈ સૂચવેલ છે.**

નવી બાબત ૨૦૨૩-૨૪ (રૂ. કરોડમાં)

૧	ગંગા સ્વરૂપા આર્થિક સહાય યોજના અન્વયે લાભાર્થીની વાર્ષિક હયાતી ખરાઈ અંગેની કંટીજંસી ખર્ચ બાબત	3.00
૨	03 નવા શક્તિ સદન	૧.૬૯
3	૧૦ નવા સખી નિવાસ	૧.૫૪
૪	e-NARI PORTAL	૦.૫૫
૫	RENOVATION OF WCO OFFICE NAVSARI AND OTHER DIST	૦.૨૨
૬	નારી સંરક્ષણ કેન્દ્રો ખાતે હેલ્થ એન્ડ વેલનેસ સેન્ટરની સુવિધા ઉભી કરવા માટેની વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ ની નવી બાબત	૦.૨૦
૭	નારી સંરક્ષણ કેન્દ્રમાં આશ્રિત બહેનોના લગ્ન સહાયમાં વધારો	૦.૧૩
૮	પ્રિવેન્ટિવ રેસ્ક્યુ સેન્ટરમાં આશ્રિત બહેનોના લગ્ન સહાયમાં વધારો	૦.0૭
૯	નારી સંરક્ષણ કેન્દ્ર,નવસારી ખાતે ફાયરસેફ્ટીની સુવિધા	૦.03
૧૦	નારી સંરક્ષણ કેન્દ્ર,નવસારીમાં હેલ્થ અને વેલનેસ સેન્ટરની સુવિધા કરવા માટેની વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ ની નવી બાબત	૦.0૨
૧૧	નારી સંરક્ષણ કેન્દ્ર, નવસારીમાં આશ્રિત બહેનોના લગ્ન સહાયમાં વધારો	૦.0૧
૧૨	વ્હાલી દિકરી પોર્ટલ	૦.3૫
	કુલ	૭.૮૧

કામગીરી અંદાજપત્ર

૨૦૨૩-૨૦૨૪

ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લી.

ગાંધીનગર.

ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લી. મહિલાઓ આર્થિક રીતે આત્મનિર્ભર બને, કુટુંબનાં આર્થિક વિકાસમાં ફાળો આપી શકે તે માટે વંશ પરંપરાગત ગૃહ ઉદ્યોગ સહિત રોજગારલક્ષી, વેપાર લક્ષી અને તાંત્રિક તાલીમ જરૂરીયાતવાલી મહિલાઓને આ તેમજ આવી તાલીમ લીધેલ મહિલાઓને ઉદ્યોગ કે વ્યવસાય શરૂ કરવા બેંકેબલ યોજના હેઠળ આવરી લઈ સહાયભૂત થાય છે.

તાજેતરમાં ગુજરાત મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લી. ની પ્રવૃત્તિઓનો વ્યાપ વધારી વધુમાં વધુ મહિલાઓને રાજ્ય સરકારની તેમજ ભારત સરકારની યોજનાઓનો લાભ આપી શકાય તે હેતુને ધ્યાને લઈ વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં નીચે દર્શાવેલ વિગતે યોજનાકીય પ્રવૃત્તિ અમલમાં મુકવાનું આયોજન વિચારેલ છે.

(૧) મહિલા સ્વાવલંબન યોજના

આ યોજના અંતર્ગત ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં રૂા.૧,૨૦,૦૦૦/- સુધીની તેમજ શહેરી વિસ્તારમાં રૂા.૧,૫૦,૦૦૦/- સુધીની વાર્ષિક આવક ધરાવતા કુટુંબની મહિલાઓના આર્થિક વિકાસ માટે સહાય કરવામાં આવે છે, જે અંતર્ગત મહિલાઓને આર્થિક પ્રવૃત્તિ માટે રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- (રૂપિયા બે લાખ) ની મર્યાદામાં લોન આપવા માટે બેંકોને મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત લાભાર્થી મહિલાને પ્રોજેક્ટ કોસ્ટના ૧૫% અથવા મહત્તમ રૂ. ૩૦,૦૦૦/- (રૂપિયા ત્રીસ હજાર) બન્ને માથી જે ઓછુ હોય તે મુજબ સબસીડી આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં તા.૩૧/૦૧/૨૦૨૩ અંતિત <u>૩૫૮</u> મહિલા લાભાર્થી લાભ આપવામાં આવેલ છે. તેમજ **<u>રૂા.૭૦.૫૪</u>** લાખની સબસીડીની સહાય આપવામાં આવી છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં અંદાજીત **<u>૧૦૦૦</u>** મહિલા લાભાર્થીઓને આ યોજના હેઠળ આવરી લેવાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કરવામાં આવેલ છે. જે માટે અંદાજપત્રમાં કુલ **<u>રૂા.૧૫૦.૦૦</u>** લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

(૨) જનરલ તાલીમ યોજના

આ યોજનાનો મૂળભૂત હેતુ ગરીબી રેખા હેઠળની ૧૮ વર્ષથી વધુ કે ૫૦ વર્ષ સુધીની વયની જરૂરિયાતમંદ મહિલાઓને પરંપરાગત કે બીનપરંપરાગત આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ માટે કૌશલ્ય વિકાસ તાલીમ આપવાનો છે.

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં આ યોજના હેઠળ **૧૨૫** તાલીમવર્ગોનું આયોજન કરવાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કરેલ છે. જે માટે રૂા.**૧૫૦.૦૦** લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

(૩) મહિલા જાગૃતિ શિબિર

મહિલા જાગૃતિ શિબિરનો ઉદ્દેશ મહિલાઓને વિવિધ વ્યવસાય, સરકારશ્રીની મહિલાઓને અનુલક્ષીને અમલમાં મુકાતી યોજનાઓ અને તેવી યોજનાઓ હેઠળ લાભ મેળવવા માટે અનુસરવાની નવી પદ્ધતિ અંગે આવી શિબિરોમાં જાણકારી આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં તા.૩૧/૦૧/૨૦૨૩ અંતિત **૨૧** મહિલા જાગૃતિ શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. જેમાં **૬૩૦૦** મહિલાઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે. જેમાં **રૂા.૪.૯૩** લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં કુલ **૭૫** મહિલા જાગૃતિ શિબિરનું આયોજન કરવાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કરવામાં આવેલ છે. જે માટે **રૂા.૧૫.૦૦ લાખની** બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જેમાં **૨૨,૫૦૦** મહિલા લાભાર્થીઓને આવરી લેવાનો ભૌતિક લક્ષ્યાંક રાખવામાં આવેલ છે.

(૪) પ્રદર્શન - સહ - વેચાણ :-

મહિલાઓ દ્વારા ઉત્પાદિત ચીજવસ્તુઓના વેચાણને પ્રોત્સાહન આપવા દર વર્ષે રાજ્યમાં વેચાણની ક્ષમતાવાળા શહેરોમાં પ્રદર્શન સહ વેચાણનું આયોજન કરવામાં આવે છે, જેમાં આવી મહિલાઓને સ્ટોલ ટોકન ફી લઈને ફાળવવામાં આવે છે જેથી મહિલાઓને ન્યુનતમ ખર્ચે વેચવાની તક મળે છે. અને લાંબાગાળાની વેચાણ વ્યવસ્થા પ્રસ્થાપિત કરવાનો અનુભવ મળે છે. (આ યોજના અંતર્ગત http://mela.gwedc.gov.in/ વેબસાઈટ મારફતે ઓન લાઈન પ્રક્રિયા દ્વારા સ્ટોલ ફાળવવાની તમામ કામગીરી કરવામા આવે છે.)

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં તા.૩૧/૧/૨૦૨૩ અંતિત **૧૨** મેળાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. જેમાં **૮૯૫** મહિલા ઉદ્યમીઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે. જેમાં **રૂા.૩૧૪.૯૯ લાખનું** વેચાણ થયેલ છે. જેમાં **રૂા.૫૮૯.૬૧** લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં કુલ **૧૬** પ્રદર્શન સહ વેચાણ મેળા યોજવાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કરેલ છે. જે માટે કુલ **રૂા.૬૦૦.૦૦ લાખની** બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

(૫) મહિલા સ્વરોજગાર મેળા / લોન ધિરાણ મેળા (મુદ્રા કેમ્પ) યોજના

દરેક જિલ્લા પંચાયતો દ્વારા મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા/જીલ્લાપંચાયત ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ અને અન્ય ઔદ્યોગીક સંસ્થાઓના સંકલનથી રૂા.૨.૦૦ લાખની ખર્ચમર્યાદામાં મહિલા સ્વરોજગાર મેળાનું આયોજન કરવા નકકી થયેલ છે. જે તે જિલ્લાનાં મહિલા અને બાળ અધિકારી આ યોજનાનાં નોડલ અધિકારી તરીકે કામ કરવાનું નિયત થયેલ છે.

રૂા.૨.૦૦ લાખની ખર્ચમર્યાદામાં બેંકોના સહયોગથી મહિલા લોન ધિરાણ મેળા (મુદ્રા કેમ્પ) મેળાનું આયોજન જિલ્લા પંચાયતો દ્વારા મહાનગરપાલિકા /નગરપાલિકા / બેંકોના સહયોગથી મહિલા લોન ધિરાણ (મુદ્રા કેમ્પ) મેળાનું આયોજન કરવા નકકી થયેલ છે. જે તે જિલ્લાનાં મહિલા અને બાળ અધિકારી આ યોજનાનાં નોડલ અધિકારી તરીકે કામ કરવાનું નિયત થયેલ છે.

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં તા.૩૧/૦૧/૨૦૨૩ અંતિત **30** મહિલા સ્વરોજગાર મેળાનું આયોજન થયેલ છે. જેમાં **૧૫૦૦૦** લાભાર્થીઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ **રૂા.૪૦.૧૧** લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં કુલ **૩૩** મહિલા સ્વરોજગાર મેળા યોજવાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કરેલ છે. જે માટે કુલ **રૂા.૭૦.૦૦ લાખની** બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

(૬) ન્યુકલીયસ બજેટ :-

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ દરમ્યાન ચાલુ યોજનાઓમાં સમાવેશ થયેલ ન હોય તેવી યોજનાકીય બાબતો માટે કુલ **રૂ.૧૦/-** લાખની નાણાંકીય જોગવાઈ સૂચવેલ છે.

(૭) નિગમની યોજનાકીય પ્રવૃત્તિઓનો પ્રચાર-પ્રસાર :-

નિગમની મહિલા કલ્યાણકારી યોજનાઓની વિગતો/માહિતીઓ જાણકારી આપવા તથા રાજ્યની મહિલાઓમાં સામાજીક જાગૃતિ લાવવાનાં ઉદ્દેશ માટે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં તા.૩૧/૧/૨૦૨૩ અંતિત **રૂા.૩૫.૩૩ લાખ** ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. તેમજ વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ.૬૦/- લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવાનું આયોજન કરેલ છે.

નિગમે સદર કામગીરીઓ બોર્ડ, હોડીંગ્સ, રેડિયો-ટી.વી. જેવા વિજાણુ પ્રચાર માધ્યમો મારફતે કરવાનું આયોજન કરેલ છે.

(૮) પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં જીવતી મહિલાઓઃ-

સમાજની અત્યંત ઉપેક્ષીત અને પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં જીવતી કે તેનો ભોગ બનેલી મહિલાઓના આર્થિક પુનઃ સ્થાપન માટે ખાસ વ્યવસાયલક્ષી તાલીમનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે.

જે અંતર્ગત જુદા જુદા પ્રકારના વ્યવસાયોની તાલીમ આપવામાં આવે છે, સાથે જ લાભાર્થી મહિલાને તાલીમની સાથે માસિક રૂા.૧૦૦૦/- સ્ટાઈપેન્ડ આપવામાં આવે છે. જે માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂા.૧૦૦.૦૦ લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

આમ, નિગમ સને ૨૦૨૩-૨૪ માટે મહિલા કલ્યાણકારી કાર્યક્રમો માટે કુલ રૂા.૧૧૫૫.૦૦ લાખની બજેટ જોગવાઈ માટે દરખાસ્ત કરેલ છે.

કામગીરી અંદાજપત્ર

૨૦૨૩-૨૦૨૪

ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગ

ગાંધીનગર.

મહિલાઓ સ્વનિર્ભર બને અને સ્વતંત્ર રીતે પોતાનો વિકાસ કરી શકે તેમજ તેમના અધિકારોને પ્રોત્સાહન આપવાના શુભ હેતુથી સરકારશ્રીના મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગના તા.૧૯/૨/૨૦૦૫ના જાહેરનામાથી ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગની રચના કરવામાં આવેલ છે. મહિલા આયોગની કચેરી તા.૨૮/૨/૨૦૦૫ના રોજથી કાર્યાન્વિત થયેલ છે.

ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગ અધિનિયમ-૨૦૦૨ હેઠળ આયોગની રચના કરવામાં આવી છે. આયોગમાં અધ્યક્ષાશ્રી, ૦૭ સરકારી સભ્યો, ૦૫ બિન સરકારી સભ્યો અને ૦૧ સભ્યસચિવશ્રી એમ કુલ-૧૪ સભ્યો છે.

મહિલાઓના સામાજિક, કૌટુબિંક, પ્રશ્નોનું નિરાકરણ લાવવા, મહિલાઓ સબંધિત કાયદાઓનું મૂલ્યાંકન કરી સરકારને સુધારા માટે જણાવવું વગેરે કાર્યો આયોગ દ્વારા કરવામાં આવે છે. આયોગને મળતી અરજીઓ સંબધિત સંસ્થાઓ, પોલીસ અધિકારીઓને મોકલી આપવામાં આવે છે. રિપોર્ટ મેળવી નિકાલ કરવામાં આવે છે. આયોગમાં કૌટુંબિક પ્રશ્નોના નિરાકરણ માટે સુનાવણી રાખવામાં આવે છે, બન્ને પક્ષકારોને બોલાવી સાંભળી સંતોષકારક નિરાકરણ લાવવામાં આવે છે.

મહિલાઓને કાયદાકીય જાણકારી માટે જિલ્લા પંચાયત મારફત ૪૦૬ નારી સંમેલન, કરવામાં આવ્યા જેમાં ૧,૮૮,૫૦૦ થી વધુ મહિલાઓએ ભાગ લીધેલ છે. તથા ૧૩૬ કાયદાકીયજાગૃતિ શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. જેમાં ૮૦,૨૦૦થી વધુ ચુંટાયેલ મહિલાઓએ ભાગ લીધેલ છે. ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગ દ્વારા યુનિવર્સિટિમાં ભણતા વિધાર્થી/વિધાર્થીનીઓને કાયદા અને જાતિય સતામણી સામે રક્ષણ અંગેનાં ૩૨ યુનિવર્સિટિમાં સેમીનાર યોજવામાં આવેલ છે. જેમાં ૫૩,૦૦૦ થી વધુ વિધાર્થીઓ/વિધાર્થીનીઓએ ભાગ લીધેલ છે.

આયોગ દ્વારા તાત્કાલિક પીડિત મહિલાઓની મુલાકાત લેવામાં આવે છે. પીડિત મહિલા અને કુટુંબીજનોને આશ્વાસન આપવામાં આવે છે. કલેકટરશ્રીને તાત્કાલિક સહાય આપવા, પોલીસ અધિકારીને

આરોપીની ધરપકડ કરી ત્વરીત કાર્યવાહી કરવા સૂચના આપવામાં આવે છે. આરોગ્ય અધિકારીને આરોગ્યલક્ષી સુવિધા આપવા જણાવવામાં આવે છે.

આયોગમાં કચેરી સમય દરમ્યાન મહિલા હેલ્પ લાઇન ૧૮૦૦-૨૩૩-૧૧૧૧ ઉપલબ્ધ છે. કાયદાકીય માર્ગદર્શન માટે કાયદા અધિકારી અને કાઉન્સીલરની સેવાઓ ઉપલબ્ધ છે. N.R.I ના કેસો માટે N.R.I. Cell છે. અરજદારશ્રીને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે. અને અત્યાર સુધીમાં આયોગને કુલ ૧૭૫ અરજીઓ મળેલ છે. તેની ચકાસણી કરી ભલામણ સાથે NCWને મોકલવામાં આવેલ છે.

આયોગ દ્વારા સ્થાનિક કક્ષાએ કૌટુંબિક પ્રશ્નોના નિરાકરણ માટે ૨૦૧૨-૧૩ થી નારી અદાલતો શરૂ કરવામાં આવી છે. હાલમાં દરેક તાલુકામાં એક અને મહાનગર પાલિકા વિસ્તારમાં **૨૨** મળી કુલ-**૨૭૦** નારી અદાલતો શરૂ કરવામાં આવી છે.

નારી અદાલતમાં પીડિત મહિલાની અરજી મેળવી સામેના પક્ષકારને બોલાવી બન્ને પક્ષકારોને સાંભળી પ્રશ્નનો સમજાવટથી ઉકેલ લાવવામાં આવે છે.

નારી અદાલતમાં તાલુકા કક્ષાની ૧૧ બહેનોની સમતા કમિટિની રચના કરવામાં આવે છે. સમતા કમિટિની બહેનો પોતાની કોઠાસૂઝ થી બન્ને પક્ષકારોને સાંભળી પ્રશ્નનો નિરાકરણ લાવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં આ માટે રૂ. ૨૩૨.૩૯ લાખની જોગવાઈ (૨૫) ડબલ્યુ સી ડી-૭ મહિલાઓ માટે રાજ્ય આયોગની સ્થાપના (પ્લાન) સદરે સૂચવેલ છે. તથા ૨૭૦ નારી અદાલતો માટે વર્ષ: ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૫૪૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સૂચવેલ છે. તેમજ ખર્ચનું વર્ગીકરણ નિયત પત્રકમાં સામેલ રાખેલ છે.

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ ના અંદાજનું વર્ગીકરણ

૧. **ગુજરાત રાજય મહિલા આયોગ** (રૂા.લાખમાં)

૧	પગાર ભથ્થા ખર્ચ	૧૩૭.૩૯
૨	કચેરી ખર્ચ	૫૪.૦૦
3	આયોગની પ્રવૃત્તિ (સેમીનાર)	૪૦.૦૦
	કુલ સરવાળો	**૨૨૧.૩૯**

૨. **નારી અદાલત-** (રૂા.લાખમાં)

૧	નારી અદાલતની જોગવાઇ	૫૪૦.૦૦
	કુલ સરવાળો	**૫૪૦.૦૦**

આમ, આયોગ માટે કુલ રૂા.૭૬૧.૩૯ લાખની જોગવાઇ સૂચવવામાં આવેલ છે.

કામગીરી અંદાજપત્ર

૨૦૨૩-૨૦૨૪

જેન્ડર રિસોર્સ સેન્ટર

ગાંધીનગર.

૧. જેન્ડર રિસોર્સ સેન્ટર (જી.આર.સી.), ગાંધીનગર

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ દ્વારા વર્ષ ૨૦૦૪માં જેન્ડર રિસોર્સ સેન્ટરની સ્થાપના કરવામાં આવી. જી.આર.સી.નો મુખ્ય હેતુ રાજ્યની તમામ મહિલા વિકાસલક્ષી પ્રક્રિયાઓ અને જાતિગત સમાનતા તેમજ સમન્યાયતાનો સમાવેશ થાય તે માટે તકનીકી સહયોગ પૂરો પાડવાનો છે. જી.આર.સી. સરકારી તેમજ સ્વયંસેવી સંસ્થાનોને જાતિગત રીતે સંવેદનશીલ કાર્યક્રમો, નીતિઓ, કાયદાઓ અને યોજનાઓના ઘડતર આયોજન, અમલીકરણ અને મૂલ્યાકનમાં મદદ કરે છે.

કાર્યો :-

- વિવિધ હિતધારકોમાં જાતિગત સંવેદનશીલતા ઊભી કરવી.
- જાતિગત વિષયોને મુખ્યપ્રવાહમાં લાવવા માટે તકનીકી સહયોગ આપવો.
- જાતિગત બાબતે ક્ષમતાવર્ધન, સંશોધન અને હિમાયત.
- વિવિધ હિતધારકો તેમજ બદલાવ લાવનારાઓના પ્રયત્નોને સંકલિત કરવા.
- વિકાસના જુદા-જુદા ક્ષેત્રોમાં મહિલાઓની ભાગીદારી અને તેઓની સ્થિતિ દર્શાવતા આંકડાઓ સાથેની ડેટા બેંક તૈયાર કરવી.
- જેન્ડર બજેટીંગ

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૩૧૯.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરેલ છે.

નવી બાબત ૨૦૨૩-૨૪ (રૂ.કરોડમાં)

1	જેન્ડર રિસોર્સ સેન્ટરની કચેરી દ્વારા `જેન્ડર મેઈનસ્ટ્રીમીંગ` ની અસરકારક અમલીકરણ કરવા બાબત.	૨.૦૦
2	નવા કોમ્પ્યુટર્સ	૦.૦૩
	કુલ	૨.૦૩